

A Vasárnapi Ujság hetenként egyszer nagy negyedrében egy és fél iven jelenik meg. — Előfizetési díj január-juniussig, azaz: 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a Politikai Ujdonságokkal együtt 4 ft. pp. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. szám.) bérmentve utasítandó.

Fodor Jozéfa.

Egy világhírű, magyar származású művésznő emlékét elevenítjük fel.

A mult század közepe táján egy kiszolgált magyar katona Németország egy kis városában, a Maas folyó kies partján elterülő *Venlooban* telepedett le; — hogy mi ok bírhatta őt erre, nem tudhatni. E katona *Fodor* volt, kinek itt 1752-től 1759-ig három fia született — *József*, *Károly* s *Antal*.

Mindhárom fia nagy szorgalommal, hajlammal és szép tehetséggel a zenészetre adta magát, mellyben később mindegyik jelentékeny állást foglalt el, legkivált pedig *József*, a legidősbik, ki olly szép előmenetelt tett, hogy mesterei büszkék voltak reá, *Benda* berlini hegedűművész pedig tanítványul oldala mellé vette s ennél képezé is ki magát a hegedűn.

Harminczöt éves korában mint kiképzett művész Párisba ment, hol két évig működött a legszebb siker- s elismeréssel. Itt született *Jozéfa* leánya, a később nagyhírű énekesnő. — Innét Oroszországba költözött, hol II. Katalin uralkodott, ki mint egykor nagy *Mátyás* királyunk, kitüntetéssel fogadta, sőt édesgette udvarába a világ minden művészi nevezetességeit.

Midőn Sz. Pétervárra ment, *Jozéfa* leánya 15 hónapos volt.

József olly jó fogadtatásra talált, hogy itt tölté egészen életének még hátralevő 23 évét. Hangversenyeket adott s zeneköltéssel foglalkozott.

A másik két *Fodor* — a zongorán képezé ki magát, még pedig *Antal* nevezetes zongoraművészé, ki 1790-ben Amsterdamban települván le, itt folytonosan a közönség kegyencze s a hangversenyek királya maradt. A zeneköltészetben több maradandó becsü darabot szerzett. — Az európai zenevilágban ekkor már meglehetősen ismert volt a *Fodor* név, nemsokára pedig általánosan ünnepeletté lett az atyja oldala mellett szépen fejlődő nagy tehetségű *Jozéfa* által.

Zenészeti legelső tanulmányait hárfán s zongorán kezdé olly előmenetellel, hogy 11 éves korában atyja hangversenyeiben is közreműködött. Mint énekesnő csak három évvel később lépett fel s első kísérletétől kezdve 60 egymásra következő előadása a legbuzditóbb fogadtatásban részesült és nem hiában, mert a fiatal művésznő most kettőztetett szorgalommal igyekezett magát mindinkább tökélyesíteni. De haladásával egyre nőtt szívében a vágy

is, az északi zordon éghajlat alól, Párisba költözni, Párisba, a világ színpadára, hol rózsákon jár, babért s aranyakat arat a valódi művészet. —

Atyja nemhogy aggódott, sőt örvendett nagyreményű leánya csapongó vágyai fölött, de mielőtt saját szárnyára eresztené karjai közül, egy neemtöt ohajtott oldala mellé állítani, ki szeretettel örködjék a veszélyes pályán a gyenge nő lépései fölött s erős karu támasza legyen minden ügyeiben. Nem igen kelle körülnéznie, meg volt előzve, *Jozéfa* szíve már választott.

E boldog ember *Mainvielle*, az orosz udvar szolgálatában levő francia szintársulat egyik szellemdus tagja, kivel *Jozéfa* elindulása előtt házassági frigyre lépett.

A fiatal pár utját Stockholmnak s Koppenhágának vette. E két városban lépett fel s énekelt utjában először. Innét Párisba indult, hová már némi kis hir előzte meg. Első föllépése azonban az „Opera comique“-ben nem nagy tetszést aratott, valamint további szereplése sem. Az itészek középszerű tehetségnek s erős, de bájnélküli hanggal bírónak ítélték, s nem nagy jövőt ígértek neki. De azért el nem csüggedt. Átlátá, hogy inkább az olasz, mint francia zenére van hivatva s ki is vitte, bár sok nehézséggel, hogy a jövő évben az olasz operához szerződte. — Már legelső föllépését határtalan tetszés koronázta, melly azonnal a közönség kedvenczévé avatta fel. 1816-ban az olasz opera igazgatónőjéül a nagy hírű *Catalani* neveztetvén ki, az újra szervezés alkalmával *Jozéfa* a legnagyobb művészek sorában szerződte és többször volt alkalma a világhírű *Crescentini* oldala mellett énekelni, ki játéka által egykor I. Na-

Fodor Jozéfa.

oleon császárt könyekre indította. — De itt nemsokáig volt maradása, mert a hiu igazgatónő félté tőle babérait s addig boszontotta, mignem szerződését is fölbontva Párist oda hagyta.

Jozéfa most Hamburgba, azután Londonba ment, hol 1818-ig maradt, melly idő alatt működése a legnagyobb elismerésre talált. Ekkor Olaszországba ment, hogy ott pályájának legtündöklőbb korszakát érje el.

Velenczében lépett fel először s leirhatatlan a lelkes fogadtatás, mellyre talált. Az akkori olasz lapok nem győzik elosorolni a kitüntetések s maguk is alig találják már szavakat magasztalására. Az első előadás után a színpadon megkoszoruztatott. A fáklás zene

a egyéb megtiszteltetés egymást érte, mikor pedig eltávozott, a műkedvelők emlékpénzt vettek tiszteletére, mi olly kitüntetés, millyet művésznek kiérdemelni száz év alatt egyszer ha sikerül.

Mindemellett is csak Páris volt az ő vágyainak végcélja, hova vissza is ment 1819-ben, midőn a Catalani vezetése alatt tönkre ment olasz opera újra szerveztetett. Most következett éveit a legszébbeknek nevezte. Bámulatos szép hangja mind terjelemre, mind kellemre kifejlése legfőbb fokán állott s azon annyira uralkodott, hogy képes volt a legellenkezőbb jellemű szerepekre. A párisi olasz operában minden színrehozott új darab, újabb és szebb babérokat font homloka körül, ő volt a köz- és sarkpont, mely körül az egész párisi operavilág forgott. Messze földről tódultak művészek s művésznők őt bámulni s tanulmányozni. Nem egy nagy énekes s énekesnő képezte ki magát oldalán. A többek közül csak kettőt hozunk fel, a világhírűvé lett *Sontag* énekesnőt és *Rubini* énekest, Liszt barátját.

E folytonos diadalaratás három évig tartott, a mikor hangját súlyos betegség támadván meg, orvosok tanácsára 1822-ben Olaszországba, Nápolyba ment. Itt olly gyorsan javult, hogy még ez évben fölléphetett s hallgatóit újra egészen elragadta. A jövő évben Bécsben töltte az opera-időszakot, a hálás bécsiek legnagyobb öröme. Ezután ismét Nápolyban töltött másfél évet, hova messze földről mentek utána, hogy őt hallhassák a művészek és műbarátok.

Mindemellett is alig várta szerződése leteltét, hogy ismét kedvelt Párisába térhessen vissza. Páris magán kívül volt örömeiben megérkezésekor. A magán s nyilvános körök társalgásának egyedül ő képezte tárgyát.

1825-ben lépett fel először az olasz operaházban „Semiramis” szerepében. Első kilépésekor a viszontlátás öröme határtalan volt, a közönség dörgő tapssal s nagyrésze örömkönyekkel üdvözölte őt. A művésznőt mélyen meghatotta e szívélyes üdvözlés, s midőn az első nagy áriát énekelné, hangja a nagy elérzékenyülés miatt tulfeszülvén, egy pillanat alatt örökre haszonvehetlenné vált! Meg sem kísérté a folytatást, hanem a színpadról a közönség könyeitől kísérvé azonnal lelépett. Orvosi segély után nézett, de hasztalanul; negyed óra mulva rékedtség állt be, melly mutatá, hogy itt mindennek vége már.

Orvosi tanács folytán ismét Olaszországba akart utazni, de nem távozhatott, mert a színigazgató, a kivel kötött szerződésének, most, természetesen, nem tehetett eleget, mert támasztott ellene. E szigorú férfin *vicomte de Rochefaucauld* volt. A per 1828-ban lőn csak befejezve. Ekkor végre elindult Olaszországba, hol hangja ismét javulni kezdett, s Nápolyban újra föllépett; de az első előadásban meggyőződévén, hogy most már alig árnya annak mi előbb volt, — a színpadot könyes szemekkel és sajgó kebellet örökre elhagyá.

Végre ismét Franciaországba tért vissza, hol elvonulva tölté napjait, multja emlékein merengve. — A felejtés fátyola lassankint reá is borult, csak ritkán emlékeztek róla s csak egy helyen találtunk róla említést, egy külföldi „Ismerettárban,” melly azt írta róla 1847-ben, „azt mondják, hogy most is él még Fontainebleauban.”

Ha azon időben már lett volna magyar színpadunk s magyar színházi közönségünk: most talán többet is tudhatnánk róla s Fodor Jozsefát talán visszahozta volna sorsa oda, a honnan származott, s a hol bizonyosan a legmelegebb ölelő karokra talált volna ez ő s anyja kebeléhez visszatért gyermek.

Távol vidéken elszórva nyugszanak a kivándorlott magyar család porai.

És ti könnyelműek, a külföld dicsőségeiről ne ábrándozzatok!

Otthon, édes otthon!

Otthon, édes otthon,
Csöndes, fehér kis lak!
Susogó akáczfák,
Mik csak alig ingnak...
Már a hajnal itt van,
Mozdul a zaj, láрма:
Legyetek lelkennek
Szép hajnali álma!

Az a csillag, melly most
Messze messze fénylik,
Azon a kis völgyön
Hinti szét tán fényit...
Kicsi völgy! Kis falvak!
Kutramenő lányka:
Legyetek lelkennek
Szép hajnali álma!

Messziről jött szellő
Meggimogat lágyan,
Halk sohajok nyögnek
Suttogó hangjában...
Harangok imái,
Tán ti keltek szárnyra;
Legyetek lelkennek
Szép hajnali álma!

Kigyulad a felhő,
Ég a tavak tükre;
A legelső sugár
Olly hidegen süt le!
Fényben uszó erdők,
Ragyogó köd, pára:
Legyetek lelkennek
Szép hajnali álma!

Ott a kis szobában,
— Sohse látom már tán!
A legelső sugár
Melegebben szállt rám...
Anyai mosolynak
Rég kihalt sugára:
Légy az én lelkennek
Szép hajnali álma!

Dalmady Győző.

Egy hervadt virág története.

Történeti beszély, írta P. SZATHMÁRY KÁROLY.

(Folytatás.)

Kemény azonban azt hitte, hogy a megállás az ő kiáltására történt s bucsuzóra a szép özvegynek még néhány vigasztaló szót mondott.

— Csak mutasson elfogulatlanságot és erős ön- és másokbani bizalmat nagyságod; remélem Isten után, semmi megalázódása sem fog történni.

Alig mondá azonban el e szavakat; alig ereszkedék féllábbal a kocsi lépcsőzetére; midőn a kocsi sor mellett porfelleg emelkedék s a fejedelem a gyászoló atyával és két fiatal fia György és Zsigmond kíséretében a kocsihoz érkezék.

Keménynek a meglepetés igen kellemetlen volt.

— Kegyelmedet generalis uram, zászlójánál véltük — mond Rákóczy szigoruan s Kemény zavart üdvözlését alig fogadva.

— Oh nagyságos uram — a hibás egyedül én vagyok; ő kegyelmét én kérettem hátra pár szóra — mond Szécsi Mária leszállni akarván.

— Ne szálljon ki kegyelmed — mond Rákóczy György a szép nő megalázódása és könnyűs szemei által szintén megilletődve.

— Engedjen leszállanom nagyságod. Gyámoltalan özvegyi sorsomat és mély háladatosságomat rakom itt kegyelmességed lábaihoz. Nagyságod az özvegyek és árvák egyetlen jogos atyja „nem fogja eltörni a töredezett nádat”; kedves ipam uram után csak is nagyságod és a kegyes fejedelem-*asszonyba* vetem az én bizalmamat.

Rákóczy mozdulatot tőn, mintha le akarna szállni lováról. Ez hihetőleg a bibliai mondás hatása vala. És csakugyan bár fennmaradt, kezét a leborulni akaró hölgy után nyujtá s azt kegyesen fölemelni méltóztatott.

— Legyen megnyugodva kegyelmed hugomasszony; a szerencsétlenség és tiszta erkölcs a Rákóczy-háznál mindig védelemre talál. Családja úgy hiszem, eddig sem panaszkodhatik, hogy fejedelmi jóakaratumknak ragaszkodásunknak javaival ne élt volna. A megboldogult hasznos szolgálatai föl vannak jegyezve Isten előtt s szegény szolgálója lajstromában. Üljön föl kegyelmed; — fehérvári hiveink már várakoznak a tisztességtételre; igyekeztünk, hogy az kegyelmedek és az ország veszteségéhez mért, és tisztességes legyen.

Mária visszaült s az ünnepélyes menet megindult.

Rákóczy pár percig még a kocsi mellett haladt s pár résztvevő kérdést intézett; leginkább az utat és Mária házi viszonyait illetőt.

Ez alatt a kis Zólyomi is visszatért Kemény János uram fekete lovával. A ménről nagy habokban szakadozott a tajték.

— Im fogadja kegyelmed — mond harsány hangján — nem rosz ló ez, ha a száját huzzák is, csakhogy engedni kell, míg magát kidühöngi.

A fejedelem és kíséretének figyelme a daliás szép ifjura fordult s Rákóczy kérdően tekintett reá.

— Unokám, nagyságos uram, és saját nevelésem: Zólyomi Miklós — e gyász alkalomnál atyja személyét képviseli; ezennel ajánlom őt nagyságod grátiájába...

— Atyja személyét képviseli? — Hát Zólyomi uramnak derogál már magát a szegény Rákóczy-házhoz megalázni? Halljuk, hogy Székelyhidon fejedelmi udvart kezd tartani; úgy elvégre

nekünk kell őt meglátogatnunk, ha négyszemközt akarunk vele lenni. —

— Ne vegye nagyságod oly szigoruan. Nyavalyás, sokszor tesz egy s más oly gondatlan lépést, melly nekünk magunknak is kellemetlen órákat szerez: mostani elmaradása azonban részint betegeskedésének, részszertint pedig annak tulajdonítható; mért tudja, hogy nagyságod szívét gonoszakarói tőle elidegenítették.

— Mondhatom, különös mód jóakaratumk újbóli megszerzésére. Azonban elég erről. Fia, mint látszik, jóakaratu gyermek; reméljük, nem bir apja fufangjaival?

— Arról már felelek nagyságos uram; iskoláit szép sikerrel végezte; bátrabb, jobbszívü gyermekek keveset találna nagyságod e széles országban... Miklós!... A fejedelem ő nagysága...

Az ifju Zólyomi szerényen emelte le süvegét s darabig gyalog kísérte a lassan léptető fejedelemet.

— Örvendünk látásodra öcsém. — Halljuk, iskoláidat jó előmenetellel végezted. — Végy egy lovat magad alá és maradj kíséretünkben. — Ezek itt fiaim: ez György herczeg; ez pedig Zsigmond herczeg; legyetek egymáshoz atyafiságos szeretettel.

— Minden bizonynyal nagyságos fejedelem; a fiatal hercegeket atyántól is gyakran hallám dicsértetni.

— Ugy? . . . Azon örvendek. Nő úgy maradj mindvégig a hercegekkel. Zsigmond fiam! Parancsolj öcsém alá egyet a jobb fejedelmi paripákból.

Zólyomi Miklós szomoruan tért vissza a kocsihoz.

— Nő lássa kegyelmed, már újra lóra kell ülnöm. A fejedelem reám parancsolt, hogy fiait kísérgessem.

— Ez nagy kegyesség édes Miklósom. Csak tedd azt, mit ő nagysága rendelt.

— De ha kegyelmednek valami mondanivalója, vagy szüksége volna.

— Nekem ott van reád legnagyobb szükségem. Ha ő nagyságok előtt kedvet nyersz, mind szegény atyád, mind az én ügyemben hasznos lehetsz.

— Oh úgy én leszek a hercegek legnagyobb udvarlója — fejezé be valamivel vidámabban a fiu, s jó kedvvel szökött föl egy neki hozott paripára.

— Messze vagyunk-e még? — kérdi Mária a kocsiból kihajolva.

— Egy pár futamodásnyira vagyunk a várkaputól — felelt a fiu s bucsut intve előre vágatott.

E közben a menet eleje már csakugyan a György-kapuhoz ért, melly fekete lobogókkal volt diszitve s oldalai mély gyászszal bevonva.

Itt állott a kegyes fejedelemnő, Lorántffy Zsuzsánna kocsija is, ki nagyobb tisztességtételre a holttest megérkezével kiszállott kocsijából, melly példát egész udvarának követnie kellett. A nemes társaság tagjai, a főurak, talpig feketében és lovaikról leszállva; csupán a fejedelem és a test katonai kísérete maradtak lóháton.

Az utcákat népsereg özönlé el s az iskolás és komornyik diákok istenesen reákeztek a „Már elmegyek, az örömben, Paradicsomnak kertében“ féle halotti énekre.

Mária itt szintén kiszállt s a ravatalos szekér után gyalog haladt mindaddig, míg a fejedelemnét meg nem pillantotta.

Ekkor zokogva ereszkedett térdeire az előtt s arczát a fejedelemnő kezeibe rejté.

Lorántffy Zsuzsánna meghatottnak látszék; de néhány percz mulva a szigor visszatért arczára.

— Teljes szívükből részt veszünk kegyelmed gyászában; de ne késleltessük a menetet. Mi szintén csatlakozni fogunk.

Aztán fölemelte őt s karján vezette a koporsóig.

A nagy ünnepélyességgel végbement temetés folytán több szót a két fejedelmi hölgy nem váltott egymással.

De midőn mindennek vége volt s Mária a fejedelmi házhoz vezetett, ott egyedül maradván a fejedelem asszonynyal magát sok sirással mentetgetni, a kegyes asszony szive végre megesett rajta és megölelvén őt, könyük között ezt mondá:

— Jól van hugomasszony; én elhiszem kegyelmednek szivből jövő vallomását; de a világ gonosz. Azért fedhetetlen életü asszony személynek azon kell lenni, hogy annak száját is bedugja. Én módot nyujtok hugomasszonynak erre... A mint most karjaim kitárultak; úgy áll nyitva kegyelmed számára egész udvarom. Gyászideje alatt maradjon nálam kegyelmed s ha Isten később

uj szerenesét ad, a Rákóczy-ház udvarából minden hirtől megtisztulva léphet ki innen.

Az ajánlat meg volt téve s Máriának nem volt más mit tenni, mint azt még több könyü között megköszönni és — elfogadni.

Völegény ara nélkül.

Mária tehát a Rákóczy udvarban maradt; elmondhatni, hogy gyászos özvegységben.

A fejedelem legkisebbik fia Ferencz meghaláozott, s ha szomorú volt eddig az udvar tekintete; most vált csak igazán örömtelenné.

Zene, táncz, vidámság végképen számúzve voltak s a kegyes fejedelmi pár szülői szeretete annyira ment, hogy kedden törtévéen kis fiok halála, fölfogadták, hogy ez napra életük fogytaig vacsorát nem esznek.

Képzeltetni, miként érezheté magát Mária, az élvezetekhez, vidámsághoz, fényhez szokott Mária, ezen igaz, nagyon tisztességes és áhitatos, de szintolly unalmas családkörben! . . .

Szerencsétlenségére a fejedelem asszonynak teljesen kegyébe esett; úgy hogy az nem is tudott el lenni társasága nélkül, együtt kellett végig hallgatnia az olvasó diákok, ki tisztességes hajlongások között lépett be; még tisztességesebben és komolyabban foglalt helyet s arczát a lehető áhitatosságra idomítván, száraz kegyes hangon olvasott föl az aranykapcsu szent könyvből egy pár fejezetet.

És e multság naponta kétszer ismételteték.

Lorántffy Zsuzsánna mindezt áhitattal hallgatta; s Máriának bármibe került, el kellett ásitását, unalmát rejtteni.

A Bethlen Gábor által kiépített szép, Hunyadi-féle egyház is ott volt a közelben s ha a kétszeri templomázásnak vége volt, a ritka jó gazdasszony körülvezeté őt kamráiban, gabnásaiban, majorságainál és konyha-személyzete között, épületes leczkéket adván a takarékoságról, mellynek hatalmas példáit az eddig kényelemhez és királyi udvartartáshoz szokott nő már az ebédeknel is tapasztalá.

Hová lettek a vidám nagyváradi lovagok; az élénk Zólyomi Dávid, ki bohóságaival országot tudott volna foglalkoztatni s ki mindig kész volt valami ujjal, meglepővel, melly a lelket örök izgatottságban s váltva örömben vagy rettegesben tartsa: ez egyetlen elem előidézője, mellyben ideges természet magát otthon érezheté? . . . Hol vannak a nagyszerü vadászatok, mellyekre a kalandor szellemü, de oroslán szívü férü megység népségét verte föl; s annyi között mégis ő volt az első, ki a medve éles karmaival, a vadkan agyaraival küzdelemre szálljon? . . .

Sehol, sehol . . . Szép fényes álmoknak tetszetek ezek most a szigorú jelenben. Zsinórra vett órák, kimért szavak, feszes modor, egyik nap olyan mint a másik; sőt egyik kedvetlenebb a másiknál, a fiatalokban semmi tűz; a társalgásban semmi elevenség.

Most érzé már, milly nehéz szerepre adta magát, midőn ez embereknek tetszeni akart. Oh temérdek nélkülözéssel, tettetéssel kellett azt megvásárolnia! Utoljára csupán jó akaratból még öltözetiből is kivetkőzteték s ollyat szabattak reá, mellyben nyakát és karjait alig mozdíthatá.

Ehhez járult, hogy szive baját senkivel sem közölheté; csak ezeriben egyszer akadhatott össze a kis Zólyomival, kit Rákóczy, nagy apja, öreg gróf Bethlen János engedelmével, csakugyan visszatartott, hogy a felsőbb tudományokban és nyelvekben a hercegekkel együtt tanuljon.

No de illyenkor aztán ki is fakadt Isten igazában.

— Halld, hallgass ide édes öcsém! — mond egy alkalommal — nem érünk két hetet s fonószéken, vagy szövésben fogsz találni . . . Ennyire jutottunk! . . . Minap előhoztam a lovaglást . . . Micsoda? . . . Kevés hja volt, hogy el nem ájult. Csak ez kellene még, hogy asszony lovagoljon . . . Guzsálnál, szövészekén a mi helyünk; bizzuk a lovaglást férfiakra.

— Szörnyőség! — állítá a fiu, ámulattal csüggve a feszes öltönyben még bámulatosbban szebbnek tetsző nő termetén

— No csak nézd meg jól ezt a köntöst — szól a fiu előtt körben forogva. — No hát mit mond hozzá édes Miklósom? Szép vagyok ugy-e? . . . Irja meg az édes apjának, millyen apácát csináltak belőlem . . . Igaz, mikor kaptál tőle levelet?

Alig pár nap előtt írja, hogy a székelyhídi kastélyt annyira erősített, hogy alig lesz párja az országban; ott könnyü lesz a törökkel paczkázni.

— Igen ám; de itt mást beszélnek Zólyomi Dávidról. Hogy az a kastély nem másra készül, mint hogy a fejedelemmel daczoljon s hogy nagy őréséget tart, mellynek czélja a fejedelemnek székéből kiforgatása.

Megirtam neki; itt van; küldje el neki; de biztos emberre bizza s az udvarnál ne mutassa; no hiszen akkor volna még hadd el hadd. Nőnek férjéhez, ha mindjárt sógorához is levelet írni! . . . Már ez magában halálos vétek.

— S mikor reméli kegyelmed, hogy e fogságból kiszabaduljon?
— Mikor? . . . Hajh! . . . Mikor bizony! Ha valaki könyörül rajtam s feleségül veszen. De lássa, már vén vagyok s kérő csak mind nem akad, pedig mondhatom, hogy az ittvaló mulatságot testem, lelkem megunta.

Bármilly bohón voltak mondva e szavak, a való rész mégis nagy volt bennük s a fiu arcját élénk pir futotta el s fölindulását hasztalan akarta leküzdni. Hangja párszor elakadt amint válaszhhoz készült.

— Dejszen csak akarjon kegyelmed, nincs férjü Erdélyben, ki szerencséjének ne tartaná.

— Tréfa az kedvesem, mond Szécsi Mária, a fiu arcját, mellyből a vér eltűnt volt, meg-simogatva. Volt mult!

. . . Igen, voltak szép idők, mikor engem még Vénusnak hívtak; — de volt mult; most már mézes-buzával sem lehetne lépre csalni senkit . . . De már hogy is lehetne illy figura-öltözetben? Lehet illyben valakibe beleszeretni? Hiszen, ha jól találok lakni, mi ugyan itt nem gyakori eset, ugy szoritja nyakamat, majd megfúladok . . . De mit is tűröm még itt is? — folytatá kifakadva s egy hirtelen fölkapott ollóval pár füző gyöngysort átvágva; mi által szép vállai szük burkaikból kiemelkedtek. — Igy! . . . Most már könnyebben lélekzem . . . Legalább szabadabban kibeszélhetem magamat . . . No de nem tart soká, remélem. Őcsém! küldj ide akármilyen kérés, ha olyan szájahült lesz is, hogy szempilláit emelőfával kell fölnyitni, még is hozzá megyek. Atyádnak is megirtam. Csak küldjön valami magyarországi butykót; ha gyávább, annál jobb; annál kevesebb ellenvetésök lesz ezeknek. No de most már engedj meg; most hallom, hogy esteli templomra harangoznak; nekem mennem kell; nyakamra egy kendőt tesztek s azzal előre. Éljj boldogul s a levelet ne feledd! Isten veled!

A szomorú év le-
tölt s a fenebbi je-
net után mintegy
négy hétre csakugyan
megjelent Fehérvá-
ron rozsályi Kun Ist-
ván uram szatmár-
megyei jó birtokos

Csallóközi uti-képek: 14. A doborgazi pogány-sírhalmok, ugynevezett Tatárülés és Sz.-Antal.

ember s minekutána kéroivel ügyét a fejedelemnek és nejenek előterjesztette volna, a grófnő kezét ünnepelesen megkérte.

A fejedelmi pár a tisztességes modoru, jólkihizott harminczas fiatal özvegy emberben semmi kivétőt nem talált s a grófnőval, ha ugyan neki tetszenék, jóváhagyását előre is tudatá.

— Nem megmondtam-e kedves hugom, hogy házunknál maradvá özvegyi fátulodat illendő menyasszony fejkötővel cserélled föl? Ime rozsályi Kun István uram, derék tisztességes házból való ember s van is mit apritnia a tejbe; Györgyöm kedvét pedig annyira megnyerte, hogy az megígérte, miszerint lakodalmára vagy maga vagy fiai személyében okvetlenül részt veszen.

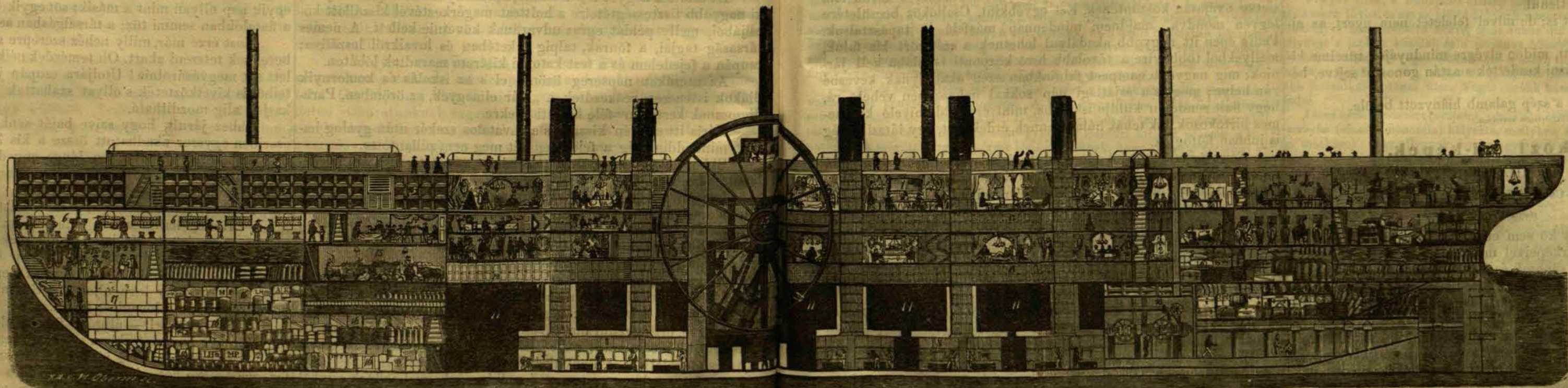
Szécsi Mária ajkain guny-mosoly lebegett; de azt hamar leküzdé, s a véletlenül akadt szabadulási alkalomhoz jó arcot mutatott s az ajánlatot minden tétova nélkül elfogadta.

— Aztán mondjon nekem még valaki rá-galmakat Szécsi Mária-ról — mond férjének a kegyes Lorántffy Zsuzsanna, e tett által nem mes tüzre lobbanva; özvegyi évét olly tisztességesen élte le, hogy csak szentek tehetnének benne kifogást s most az első becsületes kérő kezét tétova nélkül elfogadja. — Való-

lóban Györgyöm, ez asszonyszemély iránt igazságtalanok valánk. — En rég mondom azt, bizonyítá Rákóczy — alig lehetne derekabb asszonyt találni az országban. Azért a tisztesség ugy kívánja, hogy itt nálunk a násznép ebédet egyék, — aztán mivel, hogy magunk személyét országos ügyek elfoglalják, — valamelyik fiunk elkiséri őket Rózsályig s ott részt vesz a lakziban.

Ugy történt. Egy hét mulva javában folyt a menyegző a rozsályi kastélyban.

Senkisémet látszott ott vigabbnak, mint épen Mária, senkisémet volt szebb, ki sem tánczolt többet. Mint menyasszonyhoz illik, csakugyan ő volt a társaság napja.

Leviathan óriás gőzhajó metszetének képe.

1. Legfelsőbb nagy terem. — 2. Főterem. — 3. A kapitány szobája. — 4. Az ugynevezett előlak vagy előház (Vorder-Castell). — 5. Hajó-
nyak hálótermei. — 6. Ugyanazok éttermei. — 7. A lapátkerek gőzhengere. — 8. Ugyanazok gőzkazánja. — 9. A csavarkerék gőzkazánja. —
10. A gőzcsavarkerék gépe. — 11. Szénraktár. — 12. Utasok lak- s hálószobája. — 13. Lapátos kerék. — 14. Alsóbb rendű hivatalnokok é-
15. Vágómarha istálló. — 16. A szállítandó áruk raktára. — 17. Viztartó. — 18. Hajókészlet, köztül, lánex stb. számára. — 19. A gőzcsavar-
20. Felsőbb rangú hivatalnokok s utasok étterme. — 21. A gépészek és mérnökök hálóterme. — 22. A szállítandó teher és hajócsigák stb. tára. — 23. Tisztek terme egészen hátul a kormánykerék alatt. — 24. Lóistálló.

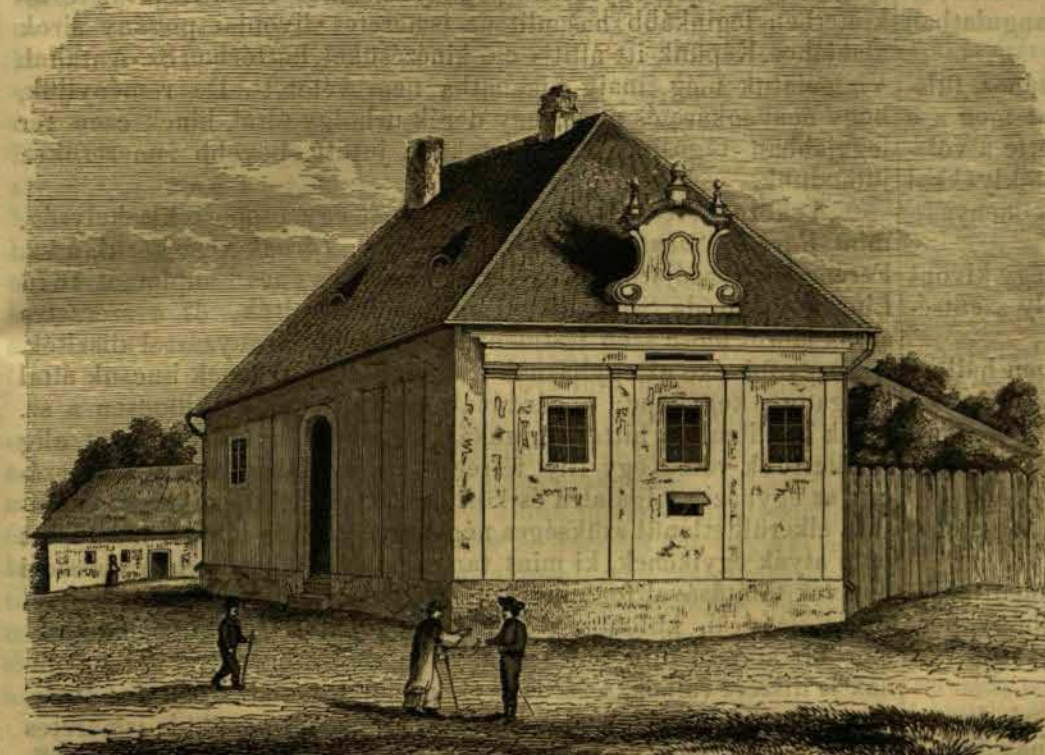
Zólyomi Dávid természetesen nem volt ott, nehogy a fiatal herczeg, vagy bárki előtt is szemet szurjon; személyét itt is fia képviselé.

— Csakis ez ifjunak volt szomorú arca az egész gyülekezetben. Némán, minden örömtől visszavonulva ült ott egy szögletben s kétszeresen fájt neki, hogy épen az, kiért szive mély fájdalomba merült, mitsem látszik ő reá figyelni.

Már közel járt éjfélhez s még egy szót nem érdemelt a boldog

Egyszerre gyöngye kézzoritást érte, s föltekintve, midőn a két könyü levált szemhéjáról, maga előtt Szécsi Máriát látá. . . .

— Miklós! — suttogá ez — szerettél-e engem valaha? . . .
— Oh Istenem, kérdje kegyelmed, ha szerettem-e mást valaha?
— Mert olly tettet, olly áldozatot kérek tőled most, melylyel ugy lehet életedet kockáztatnod. Mered-e azt tenni? . . .
— Azt hiszi kegyelmed, hogy az élet, így látva kegyelmedet többet ér, mint meghalni parancsolatjára.

Csallóközi uti-képek: 13. A vajkai nemessék tanácsbáza.

Csallóközi uti-képek: 15. Nagy-pakai templom.

menyasszonytól. Maga elé merengett tehát a bus fiu, s ugy tetszett neki, mintha a társaság elveszett volna szemei elől; a tánczra perdülő lábak sötét hullámokban látszottak uszni s a deli szüzek öz-alakját a habok sűrű fátyola boritá.

Szobákban nincs délibáb, a két nehéz könyesepp okozá ezt, melly ott függött szemei pilláin a nélkül, hogy születésüket, léte-
löket észrevette volna.

— Köszönöm; köszönöm — mond a hölgy az ifju kezét forrón megszoritva; ezt vártam tőled . . . Halld most, mit gyorsan és kevés szóval mondhatok . . . kímélgysz; két jó paripát fölkeszítettés egy hü emberünk által s elvezetteted a kastély kertajtájához. Midőn mind ez megtörtént, visszatérsz s jelt adsz nekem, hogy minden rendben van. A mint én a völégénnyel távozom, lelj módot te is a kikisikamlásra s a kerten át jer föl a kastély hátulsó ajtajáig és várj ott rám. Légy gyors és szemes; boldogságom, életem függ eljárásod sikerétől.

S a szép menyasszony még egy kézzoritást pazarolt öcsésére s jelentőszemekkel intett bucsut a távozonak!

— A menyasszony táncza! A menyasszony táncza! — kiálták végre több oldalról. — Huzd rá cigány a menyasszony tánczát!

S az ifju Rákóczy, mint első rangu személy, kiállt nagy daliásan a szép szál menyasszonnyal; öszszecsördíté tarajos sarkantyuit s méltósággal lejték körül a természet a szép palotás magyarral; majd több több pár is csatlakozék s a jó kedv

tetőpontját érte. — Egyszerre azonban a mint egy nehéz művi fali óra a tizenkettőt verte, a muzsika is megcsendesedett s a „menyasszony bucsuja“ kezdetét vette.

Az ifjú Zólyomi már visszatért s jelentő tekintetet váltott a násznép ifja és vénétől csókokkal bucsuzó menyasszonnyal.

Rég kivesztek már azok az igazi költői ihletű magyar melodiák, melyeket illy alkalomkor huzni és fúni szoktak. Az a zeneszer, mellyen azt fúni lehetett, rég a tűzön égett el s azon szív, mellyben az igaz magyar kebelnek ezen mély érzésű remekei fadaktak, régen föld alatt porlik.

Reánk már csak a méltóságos lassu, vagy a túl ugrós lakadalmas maradt s a késő unokák őseiket kedélyes és költői angulatban képzelné sem tudják többé.

Valami csermely suttogáshoz, páros galamb bugásához, fülemile szerelem-énekéhez hasonló lassu zene szólalt most meg s a nagy bucsu végeztével négy kivont kardu fiatal közrevette a völegényt és menyasszonyt; a násznép sort képezett; mások fáklyákkal világítottak s így történt az ünnepélyes visszavonulás a menyasszony leendő szobája felé.

Midőn a völegény és menyasszony ide beléptek, a négy kivont kardu fiatal az ajtóhoz állott; mintegy jelképezve a hely szentségét, mellyen belől lépni csak az illetőknek szabad.

És az édes fájó zene folyvást hangzott, mint álomban hallott menyeyi kardal, mindig lassabban lassabban.

— Egy szót mondok, egy kéréssem van kegyelmedhez — mond Mária völegényéhez, midőn magukra hagyattak — remélem, nem nehezelt meg érte.

— Már hogy gondolsz illyet kedves édes rózsám, hogy első kérésedet is megtagadjam — felel a túlboldog völegény.

— Általános szokás családomban, hogy annak minden tagja, legyen férfi vagy nő, — ez ünnepélyes percek előtt néhány percet magánosan Istenneli társalkodásra mádkozásra fordít... Megengedi-e ezt kegyelmed nekem?

— Bizony kedves galambon. — már ez egy kissé furcsa szokás de ha úgy kívánod, hát Isten neki. Barátim állnak kívül, néhány percig majd elbeszélgetünk.

— Jelt adok, midőn visszatérhetsz.

— Csak ne soká késsék az szép galambom. Aztán egy csókot előlegül.

Mária nem vonakodott; lángoló ajkait oda nyujtotta a boldog völegénynek.

Ez végre kivonult s Mária utána a zárt bekulcsolá; aztán sebesen tárta föl az átelleni kertre nyíló ajtót s perczig sem tétovázva tova tünt az éjjeli sötétségben.

A zene csak folyt csak folyt, andalítón édesen; a völegény csak várt mindhiában, türelmetlenül.

Többször kopogtatott is; de mivel feleletet nem nyert, az ajtót benyitni sem merte.

Már derengeni kezdett, midőn elvégre mindnyájok türelme kifogyott s az ajtót előbb rázni kezdték s aztán gonoszat sejtve, betörték...

A fészek ott volt; de a szép galamb hiányzott belőle.

(Polytásza következik.)

Csallóközi úti-képek.

III.

Felső-Csallóköz déli része.

(Polytásza.)

Vajkán egyébkint egy kő sem emlékeztet már régibb korára. Ékes temploma szép oltárképeivel mult századi újabb építmény. Mögötte a plébánia körüli sáncok és földhányások mutatják, hogy ott állhatott hajdan körülárkolt erőssége. Ezen kívül minden nevezetessége kis városháza Mária Terézia korából, az újabb időkig a régi vajkai és egyesült érsekléi érseki nemesi szék gyűlés- és tanács-háza. (l. 13. kép.) Levéltárában sem fődözhetünk fel valami értékesebb régiséget; még csak a hirhedt vajkai boszorkány-pörök írott nyomára sem akadhattunk, ámbár a szives lelkész ur is nyujtott vizsgálatinkban segédkezett. Ellenben a hely egyes derék lakóinál, mint Molnár Rudolf ur levéltárában több régi okirat gondosan fentartatott történetünk számára.

Régiségi tekintetben nevezetesebb majdnem a Vajkától csak egy ugrásnyira levő Doborgaz. Itt vonulnak el hosszú téren Sz.-An-

tal felé azon nevezetes sirdomb alaku földhányások, melyeket Bél Mátyás „Talárülés“ népelnevezésök nyomán, az *Avarringek* helyének vélt. (l. 14. kép) — A mai néprege ellenben ezen dombokról és üregekről azt tartja, hogy a török és tatárjárás alkalmával a lakosok ezen mélyedésekben és zsombékok mögött kerestek menedéket, s innét mintegy védsánczokból nyilaztak az ellenségre. Meghúzva magukat a „kuk“ jelszóval jelenték egymásnak, hogy helyökön állnak, vagy hogy az ellenség érkezik. Innét ragadt volna a népre is a „csallóközi kukkó“ gunynév. Mondának ez is megjárja; védelemre azonban vagy rejteklül a hely legkevésbé lehetett alkalmas. Valószínűleg egyszerűn pogány sirok lesznek. Alkatuk e tekintetben leginkább hasonlít az ismeretes livoniai pogány sirok alakjához. Képünk itt állítja elő kinézésüket, háttérben Sz.-Antallal. Vizsgálatuk még maig foganatba nem vétetett. De reményljük, hogy nem sokára és pedig egy derék urhölgy által, kinek ezen tér legujabban tagosítás által birtokába jutott, bővebb ismeretükre jutandunk.

A közel *Szent-Antal*, mellyet ismét egy csoport kis helység, mint *Bácsfa*, *Szent-Györgyur*, *Keszölczés*, *Tárnok* vesz körül, a sz. Ferencziek zárdájáról nevezetes. A zárdát és ékes templomot 1676 Lippay és utóda Szelepcsényi primások alapíták, és a szerzetes atyák időről időre szép festményekkel és dús aranyzással díszíték. Legnagyobb éke az egyháznak a Boldogságos szűznek bucsuk által látogatott kegyképe; a zárdának pedig jeles s különösen a sz. atyák irataiban és hittani munkákban dus könyvtára, minőt alig sejdítettünk volna egy illy félreeső kis zárdában, melly alig számít az egyházi szolgálatra és körüllevő tájék lelki szükségéi ellátására elkerülhetlenül szükséges négy egyént. Még inkább meglepett ezen atyák egyikének, ki mint tanár előbb a bölcsészet és classica nyelvek tanításával foglalkozott, az összes régibb és újabb bölcsészi és classica, különösen hellen irodalmat a legjobb példányokban tartalmazó olly teljes könyvtára, hogy bármily szakiskolának is díszére válnék. A zárdá egykori előjárójának, az általa felfedezett s az akademiának ajándékozott „*Piry-hártyáról*“ is ismeretes Piry atyának, nagy köszönettel tartozunk azon tárgyavatott utasításáért, melylyel bennünket csallóközi kirándulásunkban tájékozott.

A hely, vagy sajátlag már *Bácsfa*, máskép *Szent-Györgyur* is, nevezetessége még gróf Apponyiak kertje és kastélya. Ezelőtt itt egy régi templom is állott, mellyet a hagyomány Csallóköz legregibb templomának tartott. Nehány év előtt azonban a roskadozó állapotban levő épület elhordatott, s helyét most kereszt jelöli.

Mire hajnalban tovább rándultunk, kellemesen hatott ránk az uton előtalált s mindenfelől a kis falukból összeseregglő iskolás gyermekek csoportja, a mint könyves tarisznyáikkal a zárdá felé sietve nyájasan köszöntének. Ezt egyébkint, Csallóköz becsületére legyen mondvá, majdnem mindennap másfelé is tapasztaltuk. Pedig épen itt nagyobb akadályul lehetnek a szétszórt kis faluk, mellyekből többnyire a távolabb levő központi iskolába kell járniok; míg nagyobb compact faluinkban ezen akadálnak kevesbé van helye; még is a sajátlagi nép sokkal nehezebben vehető rá, hogy fiait rendszeren küldje iskolába, mint ezen földmivelő kis nemes birtokosok, kik tehát hála Istennek, érdeküket, úgy látszik, még is jobban felfogják.

Somorja felé kerülöt téve utunk *Nagy* vagy *Egyház-Pakának* vitt. Temploma egy magasabb halmocsán az egész tájéket áttekinti. (l. 15. kép.) Alakja s egyes részei némi góthidomu utánzásokat mutatnak; mi még egy ideig a XVII századi újabb classica idomok mellett is fentartá magát. Valóban régi azonban csupán hatszögü, ma sekrestyeül szolgáló melléképülete, sajátágosan alakítva hatalmas tömör falakkal. Ez lett volna egykor a hely s a vidék régi egyháza, honnét német *Kapeln* és magyar *Egyház-Paka* nevét vette.

Téjfalú és *Sámoth* között ér az utas innét *Somorjára*. *Sámoth* jelenleg pusztá, egy látszólag régi, s talán legrégibb, mert román formákat tanusit, de már félig felhagyott templommal.

Somorja valóágos kis városi kinézéssel bír. Tágas utcái, nagy piacza itt-ott szebb polgárias és emeletes házakat mutatnak. Nagy szembetünő épület a kath. plébániaegyház, hajdan a paulaniak — hazánkban egyetlen e rendbéli kolostor — sajátja; mellette áll zárdájuk, melly jelenleg egy nagy vendég!öt, császári hivatalokat, iskolákat s plébániát foglal magában. A templom ékes, söt fényesnek mondható gyönyörű falfestményei és oltárképeinél fogva. Ezen

csupán díszéptítménynél azonban műtörténeti tekintetben sokkal érdekesebb a reformátusok egyháza, mint látszik, a góth építészet első időszakából, sajátságosan négy hajóra osztva; úgy látszik, hogy valaha a góthika teljes díszítményeivel is ékeskedhetett; ma csupaszon áll, s mit az idő meg nem emésztette rajta, azt a meszelő legalább oly alaposan bevonta mindent elegyenlítő kérgével, hogy a szem alig akadhat rá. Ez volt, vagy csak ennek helyén állhatott azon régi, Szűz Máriának szentelt templom, melytől *Somorja*, okiratilag *Villa B. Virginis* és *S. Maria* (Samarita) nevét kapta. A reformátusok birtokába a múlt században került, midőn a katolikusok a II József által eltörölt zárda tágasabb templomát kapták használatul. Somorjának disze még egy kis kórház is csinos kápolnával. — A város régi története egyébként szinte nagyobb érdekű. Kiváltságait már III Andrásról nyerte, mit utána nevezetesebb királyaink rendre megerősítének s újabbakkal tetézték. Érdekesebb a városház és levéltára azon nevezetesegei is, melyeket a hely érdemes plébánosa, Részely ur az „István bácsi“ múlt évi folyamában közzétett; különösen a hely törökkorbéli eseményei s a török basa magyar rendeletei. Ezen utóbbiak azon tekintetben is érdemelnek figyelmet, mert bennök régi népies községi életünk szokásai, erkölcsi jogintézményei stb. tartvák fenn; a mennyire általában a helyhatósági törvények és szokásos rendeletek a basák parancsai által mintegy továbbra is megerősítettek.

Somorján tul is az utas csupa régi telepekkel találkozik, de melyek, úgy látszik, az idő viszontagságai közt már igen megfogytak s mind annyi apró falvakká zsugorodtak össze. — *Csöllőstőnek* már régi templomát is elmosta a Duna, melyből apálykor még terjedelmes romjai kilátszanak. *Guthor* és *Szemelh* két egymás mellett fekvő kis helység, csupa nemes lakossal, még maig megtartották kis góth egyházaikat, melyek így is, a mint minden díszöktől megfosztva állanak, egyes részletekben sejtetik egykori művészi szépségöket. Különösen építészeti arányuk is hasonlíthatlanul előnyös Csallóköz többi góth egyházainál.

(Végre következnek.)

Leviathan óriás gőzhajó átmetszetének képe.

Szólunk már egyszer e roppant alkotmányról, mely 10,000 lóerővel fog uszkálni a tengeren Anglia és Ausztrália között s gyorsasága- s nagysága által jóval túl tesz az eddigi legnagyobb hajókon és utját már a jövő tavasszal valószínűleg megkezdendő, mert miután hosszú fáradozás- s erő-feszítéssel végre sikerült vizre bocsátani, most nagy szorgalommal teljesítik, mi még egész felszereléséből hiányzik.

E hajónak a Vasárnapi Ujság múltévi 51. számában közölt ismertetését jelenleg átmetszetének képével s a következőkkel egészítjük ki. Minap kívülről néztük ez óriás járművet, most vessünk egy pillanatot belsejébe is. — Képünk a nagy alkotmány belsejébe hagy pillantani s annak belső elrendezését, szerkezetét tünteti föl, úgy mint az teljes felszerelésekor és akkor lesz, mikor már járja a vizeket, szállítja a tehert s utasokat. Ez átmetszet természetesen csak azt engedi látni, a mit látnánk, ha a hajó hosszában közepén kétfelé hasítanánk, és így sok minden eltakarva marad szemünk előtt, mit pedig igen ohajtanánk megsejlelni; mindazáltal ez is elég arra, hogy fogalmat alkossunk a hajó belhelyiségeinek nagyszerűségéről.

E nehéz test mélyen jár a vízben, azért a partoktól mindig tisztas távolban lesz kénytelen horgonyozni. A ki- s beszállításra tehát folytonosan számos kisebb hajót vesz igénybe. E célra oldalain 20 tengeri csónakot visz magával s két gőzöst, melyek mindegyike 40 lóerővel bír. Ez utolsók a lapátkerekek mögött csüggennek, vész idején fűtetnek, hogy szükség esetében a vizre eresztetvén, azonnal szolgálatot tehesse nek.

Vizrebocsátása el volt hibázva, s 110,000 sterling fontnál (1,100,000 pft) többbe került. Egy szakértő kiszámítja, hogy ha az kellő célszerűséggel lett volna intézve, 30,000 sterling fontot meg lehetett volna gazdálkodni.

Az egész hajó 600,000 sterling fontba (6 millió forintba) került és úgy számították, hogy még 100 ezer a további teljes felszerelésre elég lesz; de a mint látszik, másképp ütött ki a dolog. Egyébiránt az építettő társulatnak ezer módjában áll, a még szükséges pénzt előteremteni s a Leviathan e zátonyon aligha fog megfenekleni.

Pótlék-jegyzetek

a mártius 15-diki napfogyatkozásról szóló cikkhez.

1. A V. U. közelebbi számában a napfogyatkozást magyarázván, szél-tiben beszéltem a nap, hold, csillagok utjáról. Ezt azonban nem úgy kell érteni, mintha azok mindnyájan valósággal utaznának. Minden ott emlegetett utak közül csak egy a valódi, t. i. a holdé, miszerint azt most egyik, majd másik csillagnál látjuk. De már az, mely szerint a keleti láthatárnál felkél s az eget megfutva, tul lenyugszik, valamint a csillagok hasonló s a napnak mind két rendbeli ntja csak *látszatok* és a föld forgásából s keringéséből származnak. De midőn a csillagászok az égi jelenségekről amugy leírólág, vagy még magyarázólag is szólnak, nem ereszkednek mindig a dolog *mélyébe*,

hanem csak úgy beszélnek rólok, a mint a szemnek látszanak. A szemnek pedig az igaz úgy látszik, mintha a föld lábunk alatt állana s az égi testek haladnának. Azért jól tudja ám a csillagász, hogy a *bizony nem úgy van*. Nem kell hát himet varrni használt kifejezéseimből, s mondani, hogy lám már a csillagászok is — kiknek nevében magyaráztam — elismerik, hogy a nap és csillagok haladnak! Ne n ismerik biz azok, de a különben is nehezezske magyarázatot nem ak-rják a valóságnak pontosabban megfelelő kifejezésekkel még bonyolultabbá s bajosabbá tenni.

2. Különösen a napfogyatkozás idejének meghatározására, s a közölt táblácskára nézve meg kell jegyeznem, — mit, ugyan már akkor kellett volna tennem, — hogy az idő, mellyről ott szó van, az úgy nevezett *igazi* vagy *nap-idő*; az t. i. a mellyet egy tőkélyes árnyékóra mutatna az illető napon. A kinek hát az órája nem a szerint, hanem a *közép idő* szerint, — mint kell járni az órának, — jár, az mindenik óra számhoz a mi a táblácskában van, adjon hozzá 9, mondd: *kilencz* perczet.

Brassai.

Régi magyar nyelvemlék. *)

Seregeink közt Kyk wathok hadnagiok,
Kerestyen hyteth az Kyk wallotok,
Egyeseghben nyerni ha akartok
Halgassatok es megtanolyatok.

Batorsagul Istenbe byzzatok,
Seregekkel rendeth allasatok
Poganokkal wywny ha akartok
Nagh felszowal nekyk ygh sollyatok :

Alyatok meg es meghalgassatok
Atyaíak Istenbe mynd wattok
Csak Istenbe Wytezek byzzatok
Mert ew lysen fegwertek paystok.

Szenh Istennek mynd meggowonnyatok
Bewneteket sannyatok bannyatok
Ellensygteknek megh boczassatok
Feleteket ty batoriczatok.

Twyatok asth sok jambor Wytezek
Rygtewl foguan az pogan terekok
Elhordottak, levagtak nemzetek
Puszitottak rablottak feldek.

Ith valaky kezwlwnk elesyk
Az Angyalok Menyországban wysik
Ez wylágon neve elhyrhesik
Es mindenek nagy sowal idwezlik.

Ne fwtamyek senky kezeletek,
Merth sok jambort ty th elweszthettek
Magatok es it wagh hon elwesztek
Myi pokolba ty el temetettek.

Wed el rwlwnk azyrh haragodat
Mutassad meg yrgalmassagodat
Ma es roncz meg gonos poganokat
Jo Isten wag mutassad meg magadat.

Közli Kollár Lajos.

A szerb tövisről.

(Tövises csimpaj.)

Fényes Elek, a Budapesti Hirlap múlt évi 134-ik számában megemlítette a szerb tövist, és azt az alföld átkának nevezte. Ezen megütözött növény tudományos ismertetésére nézve, mint ahhoz illő taldalékot, irám e sorokat, melyeket e lapban közölni, és a növényt bővebben megismertetni, helyén valónak találtam. E végre kimutatom a szerb tövisnek tudományos nevét, rendszeres helyét a sereg, rend, nem és faj szerint mind a régi, mind pedig az újabb botanikusok tanai után. Végre annak hasznos és káros voltát fogom előadni.

Linné nemi rendszere (systema sexuale) e növényt az ugynevezett *egylaki seregbe* (classis monoecia) helyezte, mellyben a virágok nem nősök, hanem mátkások; azaz olyanok, hol az egyik virágban him, a másikban pedig anyavirág van, ugyanazon egy tövön, vagy növényen.

Az újabbak, mint *Jussieu*, *Link*, *Decandolle*, *Reichenbach*, *Bartling*, *Endlicher* stb., azt az edényrendszeres növények nagy tömegébe, az ugynevezett *kétszikű seregbe* tették. (Deakul: dycotyledoneae = dycotyledones = acramphibriae = philloblastae; németül: Zweikeimblättrige = Blattkeimer = Endumsprosser.) Ebben a seregben a mag szíve mellett kétféle szívós bőrforma-anyagból álló test van, mellyet *széki*-nek, sziknek, neveznek, melly a csirát és kelőt mindaddig táplálja, mig ezek erőre kapnak. Látni való, hogy itt a sereg megalapítására a mag vétetett alapul, az ugynevezett természeti rendszer szerint (systema naturale)

Ha tovább a seregben levő *rendeket* (ordines) tekintjük, úgy találjuk, hogy a kérdés alatt levő növény a halhatatlan *Linné* rendszere szerint a már említett egylaki seregnek *öt himes rendjébe* tartozik (monoecia pentandria).

Másként rendezték az újabbak a seregbeli növényeket. Így például *Jussieu*, a szerb tövist, a sátorozó növények közé tette (corimbiferae), *Decandolle* a fészkes virágok közé (compositae.), *Link* pedig az ambrosia-féle rendhez számítottta (ambrosiaceae). Mások megint synantherea, vagy urticene

*) Ezen versek szerzője Sennyei, kinek védelmére a boros-jenői vár vala dízva, midőn Petráf (Pertef) török vezér e várat 1566-ban nagy erővel megrohanta, és azért 23 napig tartó ágyuztatás után bevette. E mű 1817-ben került elő a pécsi püspöki könyvtárból. K. L.

nevekké rendezték. Link szerint az ambrosia-féle rendnek ezek a jellemei : a *him virágai* számosak, egy közönséges vaczokba gombformára összecsoportozva. Bokrétája csöves, tölcséres, négy-öt fogu. Him szála négy-öt, a bokrétára aljával gyengén összefüggők. Porzói szabadok, kétrekeszűek, hosszúra kipattanók.

Az *anyavirágok* vagy egyenkint, vagy pedig két-három-négyenkint egy összenőtt levelű gallérba bezárva. Bokrétája czérnás, vagy hiányzó. Anyaszára egy, de kéthasábú. Magzata egyrekeszű, egytojású. Magva bóbíta nélkül, egy megkeményedett szurós borítékkal. Tojásakája egyenes, megfordított. Csirája fehérynélkül egyenesen álló. És már ebbe a rendbe tartozik a többek közt egy nem (genus), az ugynevezett csimpaj.

A *csimpaj* (xanthium) németül : Spitzklette, francziaul : glutteron, olaszul : lappa minore. Ennek *himvirágai* a szárhegyen csoportosak, fedelékes köz

csésésében. — Bokrétája egyszirmu, csöves, tölcséres, öt fogu, himszálai alul összenöttek, porzója 4—5, szabad. *Anyavirágai* kétlevelű gallérosok, bokrétája nincs; — gyümölcse, vagy magzatja száraz, körkörös, vagy hengerded, tövises, mindenik tövis vége horgas (és e miatt könnyen a ruhába ragad); a száraz magzat vagy tok kétrekeszű, a végén egy, vagy két egyenes tövis, vagy szarvacska. — Erről a nemről mondotta Decandolle, hogy : „Est genus inter

compositas valde abnorme. Deák nevé vette a *zavdli* görög szótól, mely annyit tesz, mint sárgára, vagy barnára festeni, mint p. o. a haját, mint azt a régi rómaiak tették e növény kifacsart levélvel. Virágzik július- és augusztusban.

A csimpaj-nemnek eddigelé öt faja ismeretes, mellyek közül kettő nálunk is terem, a többi más tartományokban. E fajok közt nevezetessé lett nálunk az ugynevezett *tövises csimpaj*.

A *tövises csimpaj* (xanthium spinosum) németül : dornige Spitzklette; köznépi tájnéve ; *szerb tövis*; Debreczen vidékén (fonakul értve) : *gyengén szuró*. — Szára felálló, apró szőröcskével rakva, levelei háromhasábúak, hosszúak, bordosak, alul fehérlők, felül sötétzöldek, fényesek; hasábjai lándzsásak alig fogasak; pálhátövisei számosak árformák, szurósok háromágúak, sárgák, egy hüvelyknyi hosszúak. Gyümölcse hengeres, tövises, és ezen tövisek végei horgasak; a gyümölcs végén, vagy orrán egy kis egyenes árforma sárgálló tövis; belől a gyümölcs fekete magu. Virágai kicsinyek, zöldek, vagy barnák. Gyökere orsós, oldalhajtásokkal. A szerb tövis papiros közt megszáritva, kellemes illatu, de azt hamar elveszti. Terem uton, útfélen, legelőn, pusztahelyeken, omladékknál, Osztrák, Magyar- Erdély- és Oláhországban, de leginkább Szerbiában.

Ezen fajt én legelsőben a debreczeni határon láttam 1842-ben ősszel, mikor már elvirágzott volt, s ezért botanikus nevé meg se határozhattam. Onnan haza jövé, M.-Vásárhelyre, két egész évig figyelmesen vizsgáltam, és mindenütt kerestem a vidékben, de sehol nyomába nem akadtam, míg végre sikerült azt a városnak egy félreeső utcájában virágzása közben felfedeznem, mellyet Linné szerint rögtön determináltam is. A jeles Diószegi és Fazekas magyar füvészkönyvében, melly épen Debreczenben jött ki 1807-ben, erről a fajról semmi emlékezet sincs, miből azt következtetem, hogy abban az időben, mikor az a nevezett könyv létrejött, a szerb tövis azon tájon még ismeretlen volt; különben e nagy és kitűnő növény nem maradt volna ki a rendszerből, mellyben csak is egy faj említettik. Igaza van tehát Fényes Eleknek, hogy a szerb tövis az alföldre mintegy 20, Erdélybe pedig valami 12 évvel ezelőtt származott be. Az ilyen indigenáknak, mellyek a hazára nézve károsak, nem igen örvendünk.

Van még nálunk a csimpaj-nemnek már régtől fogva egy más nagyon elterjedt faja is, az ugynevezett *szurós csimpaj* (xanthium strumarium) közönséges neve : koldustetű = töviseslapu = keménylapu = számlapu = disznó-mogyoró = disznó-bojtorján; németül : Igelsklette; oláhul : cornicej; szászul : Schwenkikkel. Ezt itt csak mellékesen és utólagosan említem, mint az előbbinivel rokonságban levőt. Leírása a Diószegi és Fazekas könyvében olvasható. Ez az előbbinivel kitűnően abban különbözik, hogy pálhátövisei épen nincsenek, és hogy gyümölcse végén két tövis vagy szarvacska var, mellyről az oláh elnevezést kapta.

Mind a két fajnak van haszna is, kára is, mellyeket itt megemlíteni szükségesnek tartok.

A mi a hasznat illeti : az *első* mint orvosi szert az újabb orvosok, kivált Oroszországban, használják a váltó-lázakban china helyett (lásd : *Oesterlen Handbuch der Heilmittellehre*. 6. Auflage. 1856. Seite 630). A *második fajt* használták a régi orvosok Svécziában mint arcanumot az orbáncz ellen; továbbá : a golyva-, rákfene-, görvély-, sömörög- s vízholtyagban levő fővény kítakarítására, daganatok oszlatására, hajfestésre (lásd : Murray materia medica. Tom. I., pag. 116). Itt nálunk csak is a patkányok (poczegerek) ellen használják, úgy hogy a növény megért gyümölcsét a poczegerek tanyájába rejtik.

A mi pedig a két növény kárát illeti, az ezekben határozódik : Baksai Dániel tapasztalása szerint ezen növényekből a méhek sok, de rosz, émélygős, keserű mézet készítvén, nemcsak a méznek többi jó része romlik meg tőle, hanem még magok a méhek is, mellyek télen át illy mézzel élni kénytelenek, mind elpusztulnak. Én ugyan méhész-gazda nem vagyok, de hallom tőlök a sok panaszt, hogy méheik már több év óta pusztulnak, és teljességgel nem szaporodnak. E tekintetben ők mind csak az időjárást vádolták, legkisebbbet sem gondolkodván arról, hogy minfele virágból gyűjtik a méhek a mézet, holott ezek is épen úgy lehetnek okai az elpusztulásnak, mint a kedvezőtlen időjárás; még pedig azért, mert mind a két növényfajnak csipős, izgató és émélyítő ereje van. Ártalmas továbbá a juhos-gazdáknak, mert a gyümölcs horgai a juhok gyapját kitépik és pusztítják. Végre a szántóföldeket és legelőket annyira elborítják, hogy azok haszonvehetlenekké válnak.

Már most a kárt a haszonnal összehasonlítva kitűnik, hogy az első nagyobb a másodikkal; mert mint orvosi szert és divaton kívülit, más ártatlan szerekekkel ki lehet pótolni; s mint orvos oda szavazok, hogy mind a két növény a lehetőségig pusztíttassék. Az irtogatásban pedig két dologra kell figyelmeztetni, ugyint *először* arra, hogy az irtogatás a gyümölcs érése előtt történjék; *másodszor* arra, hogy a növény-gyökerestől együtt kivéssék és elégettessék. (Maros-Vásárhelyen, Erdélyben,) — Dr. Békési Zsigmond.

Pályázati eredmény.

Az 1857. évi Szent-István-ünnepen Karesai G., Söjtöry Zsigmond urak s a Vasárnapi Ujság szerkesztősége által közétett pályázati felhívásra, mellynek tárgyául egy, népünk életére s jellemére vonatkozó erkölcsi irányu *költői beszély* vagy *tanköltemény*, s jutalmul 15 darab arany volt kitűzve, annak idejében tett értesítésünk szerint, a határidőig összesen 15 pályamű érkezett be.

A művek átvizsgálására megkért bírálók, Karesai G., Czuczor Gergely és Gyulai Pál urak, azon elvből indultak ki, hogy mindennemű költői mű, bárha, mint a jelen esetben kiválólag iránymű is, sulypontját csak a költészet körén belül találhatja meg. Az alapeszmévé vált erkölcsi igazságnak tényekben és jellemekben, tehát cselekvényben, nem pedig szónoklatban vagy leczkésésben kell nyilatkoznia s mintegy önként fölmerülnie. Csak így hathatni a képzeletre s ez által a szívre, csak így fog az olvasó gyönyörködni s a gyönyör közt nemesülni. A költészet ez által különbözik a pusztá oktatástól. A morálista okoskodik, fejteget, bizonyít; a költő rajzol és fest, minék összehatása képezi művében az eszmét, melly sehol sincs kifejezve, de mindeütt ott lebeg és mindig érezhetőn.

Ezen elvből indulva ki, a bírálók úgy találták, hogy a pályaművek nagyobb része nem felelt meg a kívánt feladatnak. Dicséretes kivételképen 4 mű lön kiemelve.

Legfigyelemreméltóbb ezek között a 12. szám alatti

„TÉKOZLÓ FIÚ”

czimű, mint lélektani alapra fektetett, kerekded szerkezetű és csinos verselésű, népies elbádásu költői beszély, mellynek a 15 darab aranyból álló jutalomdíj egyhangulag oda lön ítélve. — A jelíges levél felbontása után kitűnt, hogy szerzője

MARIKOVSKY GÁBOR Kecskeméten.

Ezen kívül dicséretre méltóknak találtattak : a 4. szám alatti „Czifra Panni”, mellynek szerzője

KULIFFAY EDE Bécsben;

a 13. sz. alatti : „A ki mint vet, úgy arat,” mellynek szerzője

BONYHAI BENJÁMIN Mezöberényben (Békés);

és a 3. sz. alatti : „Borurá derű”, mellynek szerzője

TORKOS LÁSZLÓ Sopronban.

A jutalmazott mű kiadása legközelebb következni fog. — A dicsérettel említették, kiadásuk esetén, rendes díjazásban részesülnek. — Pest, márt. 1-én 1858.

A Vasárnapi Ujság szerkesztősége.

T Á R H A Z.

Kakas Márton a színházban.

LXIV. Levél. „Lear király,” írta holmi Shakespeare, eljátszotta Ira Aldridge.

Tisztelt szerkesztő ur. Valaki nem rég azt méltóztatott szememre vetni, hogy én magamnál külön emberek munkáit nem merem megbírálni. Hogy tehát ezt a szégyent magamon ne hagyjam; kapok az alkalmon, midőn a minden költők vajdájának, Shakespearenek egyik hírhedt darabja kerül a kezemre, hogy azon bebizonyítsam az én nagy bátorságomat. Ez a Lear király elejétől végig elhibázott munka s váltig tanúsítja szerzőjének világbani járatlanságát. Van tudniillik egy király, a ki megvénülvén, megunja a jó dolgát s el akarja osztani az orozágát három leánya közt: mintha csak egy egész telkes gazda osztogatná meg a leányait; nem is hiszem, hogy eredetileg úgy ne lett volna írva a darab, s bizonyosan később persvadeálták Shakespeare-t, hogy a kiállítás disze végett csináljon királyt az öreg Lear apából. A két nagyobbik leánya a kegyességet ékesen meg tudja köszönni; a legkisebbik azonban semmit sem tud rá mondani. Ekkor az öreg Lear, a helyett, hogy elővénne a guvernánthé, hogy miért nem tanított be a princessének valami szép rigmust? a leányát tagadja ki mindenből s így adja oda feleségül a francia királynak. A francia király azt mondja: „ne félj fiam Kordula, van otthon mit enni,” s mégis csak elveszi a királyleányt. Az öreg király azután azt a rendelést teszi, hogy miután ő már felosztotta a két jobbik leánya között a possessiót, hát azok őt tartásák. Egyik hónapban az egyik lássa el kosztal és kvártélylyal, másikban a másik: minden nap három tál étel, szerdán és szombaton melspájz, vasárnap pecsenye; így kötötte ki magának az öreg ur. De a jámbor elfelejtette azt magának írásban adadni; s ez Shakespeare uramnak a legnagyobb hibája; már hogy tudott ilyen életbevágó szerződést írásba nem tétetni? Előre láthatta a következt. A két menyecskének már az első hónapban nagy terhére esett az öreg ur tartása: de kérem, hogy is ne? Mikor az öreg ur száz hajdut és bérest hordott magával, meg egy bolond Istókot is? Ki győzne annyi szájnak enni adni? Enni még csak hagyján, de inni is? És inni is hagyján; de hallgatni annyi szájnak a lárját? Denique az lett belőle, hogy az öreg urnak az első hónapban megmondták áperre, hogy csapja el az inasait, nincs azokra semmi szükség; a kabátját az itthon levő cselédek is kiporolják; minek tartsa az ember a kocsiat, ha már eladta a lovát? De az öreg ur, a helyett, hogy ezt belátná, kifut az utcára, otthagyja leányait s egyenesen átfut a vörös ökörbe, ottan fogad szállást. Megtudják ezt a leányai s hivatják a vörös ökrös fogadást s olyan szépen kifizetik neki előre a contót, hogy kiszurják a szemét; egyik kellner a transkirkással erre megöli a királyleány férjét; a királyleány pedig leszurja egy koppantó hegyével a kellnert. Ez így megy odabenn. Odakinn ez alatt esik az eső, hull a mennykő, Lear királyt kitették már a vörös ökörből, mert nem tudott fizetni; jó, hogy a piros dolmányát le nem húzták róla. Csak egy bolond kíséri ki a mezőre, ott találunk még egy másik bolondot, s azután versenyeznek, hogy mellyikük tesz túl a másikon? Lear marad a nyertes, mert ő csakugyan komolyan megőrül. Megtudja ezt a veszedelmet a francia király, s egyszerre ott terem a tengeren keresztül Kordulával együtt egész hadsereggel; ekkor azután minden rendbe hozatik; Lear egy magnetikus orvos és egy verki segítségével kigyógyítják bolondságából, s végre meghal minden ember, a ki halandónak született; jó szerencse, hogy szegény Tamás élve marad, hogy a courtinát leereszse.

Ime én bebizonyítam, hogy van bátorságom Shakespeare-t megsemmisíteni, nem is tudom, hogy lesz abból többet ember?

Most még csak Ira Aldridge-ra kell rámennem, hogy vitézségemet új babérokkal koszorúzzam. Minthogy őt minden ember és minden kritikus úgy dicséri, igen kedvező alkalomnak találom magamat az által híressé tenni, hogy e mai játékának hibáit felfedezem. Először is nekem nagyon la-san beszélt. De uram, nem azért fizettünk felemelt belépti-díjakat, hogy lassan beszéljen, hanem emelje fel őt is a hangot és adja ki, a mit tud. Lassu beszédet ingyen is hallhatunk; de nekünk kiáltani kell, kiáltani nagyon; mindig kiáltani! Másodszor vétett az élethűség ellen: kinn jár a zivatarban, esik az eső, és ő viszsza jön a fergegéből, úgy hogy még csak a csizmája sem száros; pedig ugyan ezt a hibát Egressyben is megrótták már bölcs kritikusaink (ő ugyan kimentette magát azzal, hogy akkor kalucsni volt a lábán, s azt, mikor bejött, levette; ezért maradt a cipője tisztán;) harmadszor vétett a botanica ellen, midőn a mezőről egy csomó szalmát hozott be a markában s egy rózsakoszorút a fején, miután tudjuk Linnéből, hogy mikor a rózsák virágnak, akkor még a gabona nem érik. Egyebekkel meg valék elégedve; különösen az angol beszéddel, a miből annyit értettem, hogy mikor kiszurják Measter Glosternek a szemét; az öreg Lear azt mondja neki, hogy „luk”. Bolond ez az angol; tudja, hogy „luk”, s mégis azt akarja, hogy néssen vele az ember.

Kakas Márton.

Irodalom és művészet.

© Delladami Ágoston igazságügyminiszteri fogalmazó egy telekkönyvezési táblát bocsátott közre, mely nagyzerű terrajz alakjában Magyarország s az ehhez kapcsolva volt részekben, a telekkönyvezés haladását tünteti föl, s különböző színekkel jeleli azon megyéket s területet, mellyen a telekkönyvezés befejezve, folyamatban van, vagy még megkezdve sincs és így a szemlélő ez ügy állását egy pillanat alatt átláthatja. Talán említeni sem kell, hogy miután az egész tábla Magyarországra s volt kapcsolts részeire szól, az egész

szen magyarul van szerkesztve. Kiállításra meglepőleg csinos, kivitele pontos és hű. Kapható e tábla 30 pkrért a telekkönyvi igazgatóságnál, valamint a pesti kerületben levő minden telekkönyvi bíróság irodájában.

© Megjelent: *Magyarország családai* czimerekkel és leszármazási táblákkal, írta Nagy Iván, kiadja Friebeiss István. Második kötet I. Füzet, mellynek tartalma *Beöthy-től Bellenig* terjed. Ára 48 pkr.

— („*Petőfi Debreczenben*”). Ertesíthetjük a közönséget, hogy a Hölgyfutárnak köztetszésben részesült ez évi műmelléklete, melly Orlai Petrics „*Petőfi Debreczenben*” czimű olajfestménye után készült, sikerült körrajzban (a Hftr. képéhez egészen hasonló kiadásban) most könyvtáruai uton is kapható *Pfeiffernél* 2 pfton, ára göngyölve s postán 2 ft. 30 kron. Illő, hogy kedvenc költőnk ezen jól talált képét minél számosabban bírják.

— (*Orlai Petrics Samu új történeli képe*) a jelen műtárlatban egyike a legbecsesb műveknek s méltán magára vonja a figyelmet. Ez azon jelene-tet ábrázolja, midőn Salamon királyt újabb békétlenkedése, pártoskodása következtében, anyja megátkozza. Az alakok csoportozása igen sikerült s különösen megható az anya fájdalomteljes méltósága, valamint fiának megdöbbenése s miatagy megtört ellenállása. A percz ünnepelet a többi női és férfi alakok jellemző állásukban még inkább emelők. A mű mind compositio, mind technikai kivitel tekintetében Orlai Petrics legjobb művei közé tartozik. Helybeli s a vásárra felránduló olvasóink meggyőződhetnek róla.

— (*Előfizetési felhívás*) e czimű munkára: „*Bordács Elek, a gyalog árendás.*” írta *Táncsics Mihály*. Hogy a tiszt. olvasók az iránt tisztában lehessenek, kiknek számára van e könyv kiváltság irva, előre kijelentem, hogy főkép a szántóvetők számára egy igen jóvaló gazdának elbeszélése nyomán írtam, ki szegény írva fiuból sok viszontagság után s kitarító szorgalom mellett vagyos emberre lett; tehát a munka *gazdálkodásról* szól, de azért meggyőződésem szerint nemcsak azok merithetnek belőle tanulságot, kik az ekeszarvát fogják, hanem más foglalatosságuk is haszonnal olvashatják.

Tartalmát következő fejezetek teszik: Hogy ismerkedtem meg Bordács Elekkel — Bordácsnak gyermekkorra s ifjusági viszontagságai — Bordácsot gyalog árendásnak csufolják. — A boldogulás sokszor irigyeket, ellenséget támaszt — új szerencsétlenség — Bordács feje föl nagyobb zivatar kerekedik — Bordács a siralombházban. — A jót gyakran rosszal fizetik vissza. — Mit tanult s mit nem tanult Bordács — Bordácsnak gazdálkodási elvei — Bordácsnak igen józan javaslata. — Miként vélekedik Bordács a kártérítésről. — Bordács a kártérítésre nézve számítást tesz — Bordácsnak javaslata vagy terve a kártérítést, vagy is tűz- és jégkárelenni bizossitást illetőleg — Bordácsnak véleménye a jótékony intézetekre nézve — Bordácsnak számítása a jótékony intézetek fölállitását illetőleg.

A munka körülbelül 10 nyomtatott ivre terjed. Az előfizetési ár 40 pengő kr., azonban csupán *aláírásokat* is elfogadok.

Ohajtottam volna nyomtatott előfizetési ivatek szerteküldözni, de azok igen sokba kerülnek, mit csak a vagyos kiadók tehetnek; azonban világos, hogy az előfizetők neveit bármely darab más papírra is fölírhatni.

Hogy az előfizetéseknél néha történni szokott csalárdságnak elejét vegyem: szükségesnek látom kijelenteni, hogy én senkit különösen meg nem biztam arra, hogy helységről helysére járva nevemben előfizetéseket szedjen föl, hanem csupán azon helybenlakó és ismeretes t. cz. uraknál történhetik az előfizetés, kik az irodalom érdekében előfizetőköt gyűjtve szivesen fáradozni szoktak; kiknek köszönetem mellett a szokásbanlevő ingyenpéldányt minden 10 előfizető után én is megadom.

Az előfizetések s aláírások bérmentve *Ráth Mór*, akár *Magyar Mihály* könyvtáru urakhoz, vagy pedig közvetlenül hozzám küldendők. — Pest, márczius 2-án 1858. — *Táncsics Mihály*, Józsefkülváros, üllői ut, az árvaház-felé, tömörcze 1. sz.

+ (*Lonocics József puspok*) Egyházi archaológiája, melly rövid idő alatt két kiadást ért, nem sokára német fordításban is meg fog jelenni, sőt már francia fordítására is készülnek.

+ (*Megjelent a „Noélet a mormonoknál”*) czimű munka, mellyben több évi személyes tapasztalatok vannak lerakva. Írta egy mormon főnöknek Utahból közelebb visszatért nejje. Angolból fordította B. S. A tiszta jövedelem fele a nemzeti színházi nyugdíjintézet gyarapítására fog fordítottatni.

+ (*Özvegy Kovácsnének*) a nemzeti színház nyugdíjazott tagjának „*Kameliák a sírboltban*” czimű két kötetes regénye sajtó alatt van, s mártius végéig elkészül.

+ (*A színházi igazgatóság*), írta a Hölgyfutár, lépéseket tett Ristori szerződöttetésére, de a nagy művésznő jelenleg nem jöhet. Azonban megígérte, hogy szinpadunkon még ez év folytán vendégszerepelni fog.

+ (*Bolnay (gr. Bethlen M.)*) a nemzeti színház egykori tagja, ki jelenleg Párisban francia színész képezi magát, néhány nap óta körünkben mulat. Hir szerint nemskóra föl fog lépni nemzeti szinpadunkon, s első föllépését valószínűleg Hamlet szerepében teendő.

+ (*Ij. Lendvay Márton*) előfizetést hirdet boldogult atyjának hátra-hagyott „*Hattyudal*”-ára, melly az elhunyt nagy művésznök utolsó zene-szerzeménye. Az előfizetési díj (1 pft.) april 10-ig neve alatt szállására (vas uteza 4 sz.) küldendő. A gyűjtők 10 előfizető után egy tiszteletpéldányt kapnak.

— *Nyilatkozat „Az én albumom” ügyében.* Tisztelt előfizetőim és gyűjtőim meggyugtatására van szerencsém ezennel kijelenteni: hogy „*Az én albumom*” a lapok által itt-ott érintett, részint meguevezhetlen, részint megen-

vezére most már nem méltó, de mindenesetre nem saját hibám okozta, sőt körömmön kívül esett akadályok elhárítása után, az ígért husz iv helyett huszonkét iven, két kép helyett, négy díszesen kiállított s korunk elismert jelesebb négy férfianak leghivebben talált arcképeivel megjelenvén, a példányok mindenekelőtt a fővárosban, aztán azon vidékekre, hol szám szerint legtöbb előfizetés gyűjtetett, már szétküldtetek; a többiek pedig szállítás alatt levén, még e hó folytában sorozat szerint mindenkinek okvetlenül kézbesítettni fognak. — Kik példányait személyesen vagy megbízottjaik által kívánják átvenni, méltóztassanak e végett irodámat (zölkert-utca 14-dik szám) berekesztőleg az e hóban eső józsefnap pesti vásár végeig megkeresni, hol tisztelt előfizetőim (de csak az egyedül előfizetőim) ártatlan késedelmem némi kárpótlásul, az én albumomból (mennyire telni fog) még egy példányt előfizetési áron 3 pftért, mások pedig bolti áron 5pforintért minden pesti könyvkereskedésben kaphatnak. Zalár és Pájer Antal arcképe megjelenését több lap tudtom és akaratomon kívül hírletette ugyan: de illy csekély előfizetési díjért ezuttal hat képet nem adhatván, ezen közkedvességű költőink arcképeit jövő albumom mellett nehzendem. Addig is az itt-ott nyilvánított írói hitelesítés és egyéb nehezítésekre nézve csak azt mondom: gyakran legigazságosabb az, a ki megbocsát! — *Sározy Gyula.*

+ *(Az ausztriai birodalomban)* megjelenő hírlapok és egyéb időszakos folyóiratok száma következő: bélyegadó alá eső lap van összesen 97, ezek közül 58 német, 19 olasz, 10 szláv, 8 magyar, 1 görög, 1 román. Nem politikai lap összesen 257, ezek közül 125 német, 89 olasz, 21 szláv, 20 magyar, 1 francia, 1 orosz.

— *(Zenei pályázat és felhívás).* A „Vasárnapi Ujság“ ez idei 1-ső számában közöltük Szász Károly „Hazámhoz“ című szép költeményét. E mű annyira fölébreszté erdélyi olvasóink figyelmét s névszerint a kolozsvári „Magyar Futár“ károlyfejérvári levelezője oly gyöngédek és kedvesnek találta, hogy szükségének látta kifejezni azon kívánatát, miszerint azon költeménynek *notája* is legyen. Ennek létesítésére azonnal 1 pftot küldött a M. F. szerkesztőjének azon kéréssel, hogy előfizetőit hasonló adakozásra fel szólítsa s mihielyt negyvenkilenczen a forintot beküldötték, az 50 forintot 10 aranyra változtassa s az illető pályázást kihirdesse.

A pályázati felhívás így hangzik:

„A ki Szász Károly „Hazámhoz“ című költeményére legjobb dallamot négyes karéknak, valamint egyes énekre zongora-kísérettel szerkesztend, *tíz es. aranyat nyerend.* — A bepecsételt, idegen kéz által letisztított és jelzés levéllel ellátott munkálatok május végeig a „Magyar Futár“ szerkesztőségéhez, Kolozsvárra beküldendők. A pályadíjt egy a szerkesztő ur által meghatározandó jótékony ügy javára rendezendő zeneestély kolozsvári közönsége tetszését leginkább kiérdemlő dallam nyerendi. A pályadíjt nyerendő szerző munkáját a kolozsvári és károlyfejérvári gymnasium tulajdonául engediát.“

Eddig a felhívás. Nem kételkedünk benne, hogy a legélénkebb vizsgálóra fog találni mind a zeneszerzők, mind az adakozásra felszólított közönség körében. A M. F. szerkesztője az indítványt azonnal elfogadva, annak előmozdítására részéről szintén felajánlotta az 1 pftot. Nagyon tartunk attól, hogy adományunkkal már elkéstünk, de jó remény fejében kérjük az illetőket, hogy azon 5 pftot, melyet a *Vasárnapi Ujság* szerkesztősége részéről a napokban a nevezett célra utnak indítánk, fogadják szívesen. *Szerk.*

— **A 21 pályáirat István bácsi 1859-iki naptára számára a kitűzött időre következő jellegű mellett érkezett be:**

1. „A méreg ég és ömlik mély sebére S ő védtelen küzd egyedül. Hatalmas, o légy gyámja, légy vezére, Vagy itt az óra, s rég veszélybe dül! Kölcsey. Zrínyi második éneke.“	11. „Egyesült erővel.“
2. „A kegyelet oly szent érzelem, melyet a kölesönös hála, szeretet és vonzalom fa- kaszt a jóra való szívből.“	12. „A jó gazdát gazdasága dicséri.“
3. „Győzzon a jobb.“	13. „Ha sokat nem tehetsz hon és emberiség javára, tégy keveset; de mindenesetre valamit.“
4. „Te ki szűz anya vagy, és szüldet uradat. Adj pennámnak erőt, úgy írhasak, mint volt Arról, ki fiad szent neveért bátran halt. Gr. Zrínyi Miklós.“	14. „Az elhunytak lelke leng, Hol a szellő suhan, Minden fűszál, minden göröngy Vérokthól ázva van... Bajza.“
5. „... nevet a magyarnak, Melly most kicsiny és setét.“	15. „100 hold tagosított birtok stb.“
6. „Szép meghalni honért.“	16. „A magyar nép vonásai stb.“
7. „Patriae memoria dulcis. Livius.“	17. „Hozunk mezőgazdaságunkba mielőbb helyes arányokat.“
8. „Nagy s kemény volt a harez, Vért kívánt és halált. Garay.“	18. „Szép meghalni a hazáért, De mégis szebb élni azért.“
9. „Mivelhogy kedvet találtál előttem, az én dicsőségem veszen körül utaidban.“	19. „Hol van a bércz és a vár felette, ... mellynek sánczait védette Tékozolva híven életét.“
10. „Sok takarmány, trágya, a jó gazda vágya.“	20. „Hazánk bajnokinak dicső tetteikért Hiv emlékezettel fizetgessük a bért. Csery Péter.“
	21. „Állok tavasz-mezőn, Mellyet virány fedez; Úgy érzem, gondolom: Az Isten háza ez. Erdélyi.“

Kürthön, febr. 26-án 1858. — *Mójer István*, az István bácsi naptárának szerkesztője.

Közintézetek, egyletek.

⊙ *(A magyar tudós társaság)* természettudományi oszt. ülése mart. 1. Horváth (Horti) ur bemutatta azon újtalálmányu hajtósúlyos mozdony gépének mintáját, mellynek rajzát a V. U. ez évi 9-ik számában mi is közöltük. — Pólya József fölolvasást tartott az „eledel elemek-, tápanyagok- és tápszerekről.“

⊙ *(Az első magyar általános biztosító társaság)* f. hó 1-én kezdte meg a biztosítások főlvetelét.

⊙ *(A pesti nagyszűz Lipót-templom)* lassanhaladó építésének gyorsítására a M. S.-ban egy indítványt olvastunk. E szerint társulat volna alakítandó, mellynek föladata lenne adakozásra buzdítani, a megajánlt adományokat beszedni stb. s mellynek tagjai, ha hogy kivihető volna némi kedvezményekben, jogban részesülhetnének, millyenek volnának talán a siralagba temetkezhetés, miszszolgálat s több vallási szertartásokban díjtalan részesülés stb. Mi, a magyar vallásosságában helyzett hitünknel fogva reméljük, hogy ez indítvány, ha annak életbeléptetését tekintélyes egyének karolnak fel, megteremné áldásos gyümölcsseit s nemsokára Pest oly remekmivű s nagyszűz egyházzal díszeskednék, mellyre büszke lehetne minden magyar.

⊙ *(A pesti gyalu- és fűrészgár)* újpesti fióktelkén, nemcsak mindenféle gazdasági épülefit, hanem legújabbán nagymennyiségű szőlőkarót is készít, ezért 9 pftért. Ajánljuk e kínálózó alkalmat szőlőgazdáink figyelmébe.

+ *(Pesten jelenleg)* 160 orvos, 64 sebész, 14 barom orvos és 150 bába van. Az orvosságok 14 gyógyszer-tárból kerülnek ki. (A sirások számával nem szolgálhatunk).

* * *Dr. Kerner, Peters és Schmidl* tudor urak Budán megkezdtek népszerű tudományos felolvasásaikat német nyelven e hó 1-én, szépszámú hallgatóság előtt. Ez előadások hallgatása némi belépti díjjal van összekötve. Illy előadások a külföldi városokban régtől szokásban vannak már s mint az eredmény mutatja, nálunk is divatba lehetne hozni.

+ *(Gróf Mikó Imre)* a lelkes főúr, ki már annyiszor adta kitűnő jelét honfiu s emberbaráti nemes buzgalmanak, az igen tartalmas és érdekes „Sárospataki füzeteket“ minden erdélyi reform. iskola számára saját költségen megrendelé.

+ *(Geibel Armin)* könyvárus, a württembergi királynak tisztelet jeléül megküldé a magyar „Vadászalbumot“ mellyet előkelő főuraink néhány irt magyar nyelven. A württembergi király e hódolatjelt a tudományok és művészetek aranyérmé megküldésével viszonzá.

+ *(Társaskocsik.)* Folyó hó 14-én több társaskocsi megkezdendi a közlekedést a főváros és Kőbánya közt. E kocsi állomáshelye az országuton lesz a „Zrínyi“ kávéház előtt.

+ *(Hír szerint a museumpark)* vasrácsozata a közelgő tavaszszal tovább fog készítettetni. Ideje is volna már, hogy az a rozzant deszkakerítés, melly szép nemzeti intézetünket diszteleníti, valahára tüzre kerülne.

+ *(Mióta Debreczenben)* a vaspálya megnyitott, e városban és vidéken sokkal nagyobb élénkség és világlátási vágy mutatkozik az emberek közt, mint annakelőtte. Számosan rándulnak föl Pestre, s Bécsbe.

+ *(Rubinstein „magyar ábrándja“)* mellyet a zongoraművész itt létekor játszott s a közönség elragadtatással hallgatott, Rózsavölgyi műkereskedésében csinos kiállítással megjelent. Ára 1 ft. 20 kr. p. p.

+ *(Egy vidéki kritikus.)* A Hölgyfutár egyik levelezője azt írja, hogy látta Aldridge-ot Schylok és Mungó szerepében; de ő koránt sem találta oly nagyra, mint a millyennek írják. „Én nem tudok angolul, mond a tudós levelező, s ezért nem is bonczolgtam művészetét.“ Mintha bizony az angol nyelvben volna keresendő Aldridge művészetét! Mintha bizony valamely festmény megbirálására szükséges volna látnunk az ecsetet is, melylyel az festetett.

+ *(Ismét vízhiány.)* Zólyom megyei tudósítások szerint az ottani lakosok rendkívüli vízhiányban szenvednek; boruk, pálinkájok nagyobb mennyiségben van, mint vizök; a kutak, mellyek még egészen ki nem száradtak, éjénkint zár alatt tartatnak. Bizonyos faluban csupán egy kut van, melly még csödtöt nem mondott. E kutban, melly a helybeli evang. lelkészé, a víz 5 láb magas. Február hó 19-én egy gyermek jött a világra, s a házban annyit viz sem volt, hogy az ujdun szülöttet szokás szerint megfüröszthették volna. Fölkeredett tehát egy asszony az ő vödrével és járt házról házra vizért, de mindenütt azt mondták neki, hogy maguknak sincs, messziről kell hordaniok marháik számára is. Végre sikerült neki vödört megtölteni a lelkész kutjából. A malomkerekek is megállottak a vízhiány miatt. Egy félóránnyira fekvő helységben még működik a malom, mellynek molnánya valóságos szerencsefi, mert 8 mérő lisztért 12 mérő búzát kapott, mely Losonez vidékéről (két napi járás) vitetett oda örlés végett.

+ *(Száműzött cigány család.)* Erdélyben az Aranyos vize mellett, mint a M. Futárnak aranyosszéki levelezője írja, daczára a zordon télnek, egy 9 tagból álló cigány család tanyázik szabad ég alatt. A családot 2 férfi, 2 nő és 5 kisebb nagyobb gyermek képezi, kik többé kevesebb első szülőink paradicsomi életére emlékeztetnek, a mennyiben mindnyájan félmeztelenek. Egész nap a tűz mellett guggolnak, s míg előlről majd megpörkölődnek, hátukra gondolva elmondhatják Petőfivel, hogy: „Juj, be hideg van odakül!“ A gyengéd anya fölkapja néha egyik vagy másik didergő rajkóját, s a tűz fölött megforgatja, mint a nyárson sült csirkét szokás; a dáde pedig nem győz kiáltozni nagyobb rajkóira, kik minduntalan elszaladnak csuszkalni, noha csak az a czizma van lábukon, mellyben a világra jöttek. A dáde azt állítja, hogy a vajda valami csinért száműzte őket, s büntetésből kell ott tanyázniok a szabad ég alatt.

+ *(Szerencsétlen lövés.)* Liptóból február közepéről írják, hogy közelebb egy földbirtokos szánon a szomszéd Árvába akarván utazni, egyszerű csak a kocsi valami fekete mozgó tárgyat pillant meg az ut mellett, mire urát is azon megjegyzéssel figyelmezteté, hogy az a fekete valami aligha nem farkas. Az éj sötét volt, tehát nem lehetett jól látni, de az utazó ur is azt hitte, hogy csakugyan farkas, azért fölkapta puskáját, czelba vette s szerencsésen, vagy inkább szerencsétlenül el is találta. Leszállnak a szánról, hogy a

meglőtt farkast fölemeljük, s rémulve látják, hogy nem farkas az voltaképen, hanem ember. A szerencsétlen kissé meg talált úzni az italtól, s nem bírván tovább menni, ott mászkált az ut mellett négykézláb, míg végre a sötétben vadállatna' nézetvén meglövetett. Az utazó ur föltette szájára a szerencsétlent, s a szomorú esetet önmaga jelentette föl az alsó-kubini megyetörvényszéknél.

— (*Bogya Róza Olaszországban.*) Gyakrabban volt alkalmunk a nemzeti színház volt tagja, Bogya Róza k. a külföldi diadalairól emlékezni. Érdekesnek véljük, ama hírek kiegészítéséül egy e napokban Piemontból, *Vogherából*, ide érkezett levélből e töredéket közleni: „Egy kedves hírrel leplek meg. *Bogya Róza* kisasszony, jelenleg *Rosa de Ruda* név alatt, kitűnő magyar énekesnő, ki néhány hónappal ezelőtt a pesti színházban szerepelt, most nem messze *Vogherától* (tartózkodási helyemtől), *Alexandriának* egy nagy s szép színházában bájolja el az olaszokat kedves hangjával, melyl anyyira kiképzett, erős és kellemes, hogy vele bármely színpadon fölléphet, miért is bátran elmondhatni, hogy kevés idő alatt legjelesb énekesnőnk hírét érendi utól. — Megvallom, a mint hazánk e jeles leányának bájteljes, igéző hangját hallám, annyira el valék ragadtatva, hogy könnyeztem örömben. — Másnap tüstént e család lakása felé irányozám lépteimet, hogy nálak, mint szintén magyar, tiszteletemet tehessem; s ők (*Róza* kisasszony édesanyjának kíséretében van) mindamellott, hogy látogatást senkitől sem fogadnak el, engem, mint magyart, a legnagyobb leereszkedéssel és szíveséggel fogadtak. Valóban már rég nem élvezém azon kedves pillanatokot, hogy imádozt anyai nyelvemen fejezhessem ki gondolatimat. — *Róza* kisasszony, mondhatom, gyönyörűen énekel, mert hacsak egy áriát hallasz tőle, el kell olvadnod örömedben, elragadtatásodba. A magyar, német, francia és olasz nyelveket hibátlanul, a legnagyobb folyékonyasággal s kellemmel beszéli; — egyszóval: édes hazánk *Róza* kisasszonyban egyik legérdemesb leányát tisztelheti. — Megérdemli, hogy róla szeretettel emlékezzetek, mert ő hazánk hírét és dicsőségét a külföldön nemcsak terjeszti, de azt mindinkább emelni s megalapítani igyekszik!“

Alexy Gusztáv.

— (*Ristori Bécsben.*) Bécsből az európai híru olasz művészno' újabb vendégszereléseiről, márczius 1-éről, többi között ezeket írják: Pár héttel ezelőtt egy hír szárnyalta át a várost: *Ristori* megjön, *Ristori* itt lesz, a *Carl-színházban* fogja megkezdeni vendégszereléseit! A hír nem csal, nagy vastag betűk hirdették első föllépteül „*Medea*“-t. Magam is jókor megindultam, attól tartván, hogy hely sem jut, s ime, legnagyobb csudálkozásomra, még háromnegyed hétkor is csak itt-ott volt látható ember. Mindamellott a ház 7 órára meglehetősen megtelt, s a főváros legműveltebb közönségének tapsvihara fogadta a kilépő művésznőt. Ő az egyetlen *Medea*, e szerepe, ha nem legnagyobb szerűbb is, de kétségkívül a legelragadóbb; belőle roppant anulmány látszik. Az a hang, az a plastica és arczjáték csak mély és hosszas tanulmány eredménye. Minden mozdulatán, egész arczjátékán nyomai az ó-görög szépségnek s klasszicitásnak. Három évnél tovább buvárkodott ő a Vatikán szentélyében; itt tanulmányozott a régi plastikai művekről, antik-szobrokról. Innen van, hogy minden mozdulata annyira megfelel a szobrászati szépségnek s tökélynek. — Felváltva minden második este lépett fel, s adta: „*Stuart Máriát*“, „*Deborát*“, „*Cammeát*“, még egyszer „*Stuartot*“, legújában, febr. 27-én, „*Macbeth*“-ben ennek nejét. E darabban tetőpontját érte el művészeté; a 4-ik felvonás örülési jelenete a legtulzottabb várakozást meghaladó volt. Soha aesthetikailag szebb örült nő nem állott még a világ színpadain, egészen magával ragadta az ihletett közönséget. Ez este a művészno' teljes diadalát aratta; volt taps s kihívás, mi közt nem egy harsogó magyar „éljen“ hangzott. — Különben a ház még egy este sem telt meg kellőleg. Nem illy telt házat láthatott *Ristori* Pesten. Egyébiránt itt sok színházi élv áll a közönség előtt, jelenleg ujdonság van elég, s a közönség nagyon megosztlik a számos színházakban. *Renz* lovardája sem szünik meg nagy szarvas-vadászataival; az illynemű mulatság pedig igen foglalkoztatja a közönség egy nagy részét. *Ristori* mindössze 12 e'adást tart. Ezekután mi volna kívánatosabb, minthogy Pestet is meglátogassa; mi itt igen reméljük s hiszszük ezt. — *Ó. B.* — (Ezuttal nem lesz benne részünk, mint fentebb olvasható. — *Szerk.*)

+ (*Vélkes babona.*) Némely magyar haramiák azt hiszik, hogy büntetők fölfedezetlen marad, ha kezöket egy még nemszületett gyermek véreben megmossák. Egy illy borzasztó esetről tudositják a Magyar Néplapot *Kalotaszegről* *Biharmegyéből*. Erdélyben *B. Hunyad* közelében van egy korcsmá az országot mellett, mellynek vendéglőse saját nejét, ki már közel volt a szüléshez, 200 pftért eladta néhány rablónak, kik e nő testét fel akarák metszeni, hogy így a balul vélt talizmánhoz juthassanak. Azonban a Gondviselés nem engedte, hogy e borzasztó büntény elkövetessék; az iszonyu szándok elárulatatott, s a csendőrségnek sikerült nemcsak a veszélyben forgó nőt megmenteni, hanem a gaz korcsmárosot és büntársait is a boszuló igazság kezeibe átszolgáltatni.

+ (*Humortalan humor.*) Egy derék költőnk mult hó 22-én a győri színházban humoristicus felolvasást tartott nagy számu — üres szék előtt. A közönség a Győri Közlöny szerint kissé humortalannak találta a humoristicus felolvasást. De leljen vigaszt a vállalkozó a következő adomában: Sz—ről egy valaki Pestre jött, hogy a bölcsészettudorság elnyerését föltételező szigorlatot letegye. Azonban a jó ur a physikából szerencsésen megbukott. Másodizben is eljött szerencsét próbálni, de ez alkalommal is megbukott a physikából. Mikor Sz.—re viszzatért, kérdezték tőle otthon: „No hogy sikerült?“ — „Eh uram bátyám, felelt a kérdezt, Pesten nem értik a physikát!“

+ (*Brüssselben*) mult hó 18-án egy pár madarat fogott a rendőrség. Nem ártott kalitkába tenni őket, mert ragadozó madarak voltak. Mindkettő-

nek csupán jobb keze volt, de azt is rosszul használták a semmiházik, mert a hol szerét ejthették, loptak, mint a esóka, ha fényeset lát.

+ (*A nápolyi földrengésről*) következő adatokat közölnek. Sala kerületnek 11 községében, mellyek a közelebbi földrengés által szenvedtek, 1194 halott és 464 élő sebesült ásatott ki a romok közül; ez utóbbiak közül 256 meggyógyult, 30 pedig gyógyíthatannak nyilvánítottak. 3313 ház és 42 templom rombadólt, 2768 ház és 52 templom pedig annyira megrongáltatott, hogy közel áll a lerokadásához. A kár e helységekben 1,866,000 aranyra becsültetik. Megjegyzendő, hogy ezen 11 község nem tartozott azok közé, mellyek a földrengést legnagyobb mértékben érezték.

+ (*Konstántinápolyból*) írják, hogy a tél a mult hóban olly kemény volt, minőre ott még nem emlékeznek. A hó embermagasságnyi volt, s némely házakból valóságos alagutat kellett a hó alatt vágni a közlekedés föntartására; e mellett minden, mivel a tél zordonságát enyhíteni lehetett volna, a szó teljes értelmében hiányzott; sem köszén, sem fa nem volt kapható, még az is, mit odaszállítási utján vártak, a tengeri viharok martaléka lett. A tűzszerek drágasága olly nagy volt, hogy egy okka (két és 1/4 font) köszénért 10 piaszt (majd egy p. forintot) kértek; több ember és állat lett e szokatlan hideg áldozata. A Trapezuntból jövő gőzösn 130 utas, kik a fedezetre fizettek csak, fagyott meg. A hus kétszeres árra emelkedett, és hogy a tél iszonyatosaságából mi se hiányozzék, Konstántinápoly külvárosaiban tarkasok tették veszélyessé az éji járást. Csak a mult februárhó 2-án állott be gyengébb idő, miután a hőmérő 14 napig folyvást a fagyponpon alól állott.

+ (*Chinai fogalom a miveltésről.*) A chinézerek százanódo' *Larbárok*-nak tartják az angolokat, mert késsel és villával esznek. „Midőn még mi is vadak voltunk, szölt egy chinézer asztaltársához, mi is ugy ettünk, mint önök, t. i. késsel és villával. Most is hordunk kést zsebünkben, de csak mint egykori barbarságunk emlékét, s nem azért ülünk asztalhoz, hogy véres konczokat daraboljunk, hanem hogy civilizált emberek étkével, rizszel eljünk.“ — Ha a rizszel élés volna a miveltés mérszabálya, ugy a chinézerek ez elefántokkal egy fokán állnának a miveltésnek.

Gyászhir.

— A magyar értelmiség és irodalom egyik erős bajnokának kimulását hirdetni, jutott ismét szomorú kötelességünk. **Bajza József** nincs többé! Az édes zengésű költő, a komoly ítéző, tapintatteljes és fáradhatlan szerkesztő, lelkes színházigazgató és alapos történetiró — kinek érdemeit csak nem régiben, lapunk mult novemberi számainak egyikében, arczképe bemutatásával, fejtegettük, — az élete végső éveiben testileg, lelkileg megtört férfiú megszűnt szenvedni. Örök emlékezt az elhunyt érdemeinek, nyugalom és béke poraira!

A gyászeseeményt a következő halotti jelentés adá tudunkra: „*Bajza Csajághy* Julia, Lenke és Jenő gyermekeivel, mély fájdalommal jelentik felejthetlen férjének s illetőleg édes atyjuknak tek. **Bajza József** urnak, a magyar akademia rendes tagjának, folyó évi mártius 3-ikán délután 5 órakor, élete 54-ik. házassága 20-ik évében agyszélhűdésben történt rögtön-halálát. A boldogultnak hideg tetemei mártius 5-ikén délután 3 órakor fognak, az ágostai evangyéliumi egyház szertartása szerint, örök nyugalomra tétetni. Béke lengjen a sokat szenvedettnek hamvai felett! — Pest, márt. 3-án 1858.“

Vidéki hírek.

Hathalom (Veszprém), febr. 27. (*A bakony-tamási templom felszentelése. Két régi olajfestmény. A farsang. Foggyatkozások.*) T. szerkesztő ur! Mióta a vidéki levelezések olly nagy virágzásnak örvendenek, hogy egynémely lapnak valamennyi olvasója egyszersmind annak törvényes levelezője is; hogy tiszteletökre még szindarabokat is rögtönöznek (mint például *Debreczenben*), sőt egy pesti kiadó egy pár kötet vidéki levelet szándékozik kiadni: azóta én nagylelküleg lemondtam e nem annyira dics- mint *csófolatteljes* pályáról, attól tartva, hogy e tömeges felkelésben és feleselésekben igénytelen kolomp hangja hiába fog elhangzani. Most pedig beállott az év hirszegény saka, a siralmas böjt, mellyben a levelezők rettentő boszuságára még a rablások, tüzi veszedelmek és öngyilkosságok is meggyérültek, s mi természetesebb, mint hogy a három-, négy- és több szegletű „*hazafiak*“ is megfogyatkoznak. E válságos időszakban tehát én ismét felkötöm kolompomat, mert tudom, hogy miután a nyájas és nyájatlan olvasók a tavaszban elég zöldet, a száraz nyárban elég vízenyőset, az érett őszben elég éretlenséget, s a farsangban elég kokasharang csilingelést hallgattak, most mindezekből kifogyva a kolomp méla bús hangjait (?) is meghallgatandják, mert az bizonyos, hogy a vidéki levelek olvasása a hírlapolvasó közönségnek *életszükségencé* vált, s a nélkül nem is tudának jóízűn aludni!

Bocsánat e hosszas exordiumert, ennyivel rövidebb leendő a többi; s különben is lovagiasságból azok kedvéért írtam, a kik tavali előbeszédemet elfelejtették már!

Első helyen említem — mint ujdonságaim között ugy is legrégibbet — a bakony-tamási ev. templom felszentelését, melly még mult évi december hóban történt, köztiszteletű egyházmegyei esperesünk lelkes felavatási- és több vidéki lelkész urak alkalmi szónoklatai mellett. Az ünnepély érdekességét nevelte a vidék tanítóiból alakult énekkar, *Bolla Gábor* jeles fiatal zene-tehetség vezetése alatt. A felavatott templom, magasabbra emeltetvén, s fekete palatetővel s tizenhat öl magas toronnyal ékesítettvén, valódi disze lett nemcsak a tulajdonos buzgó községnek, hanem egész vidékünknek is. A templom belseje szintén megfelel a külsőnek; különösen tetsző a fehér fény-mázás s diszesen aranyozott szőszék. Az új oltárkép 1° 4' magas, s Jézust

ábrázolja a Getsemáne kertben, életnagyságban; festette Herz, Győrött. Ha nem tekintjük a távlat (perspectiv) némi hibáit, Jézus alakja maga ügyes ecsetet tanúsít, különösen az arcon a Jézusban küzdő érzelmek: a fájdalom, az emberi csüggettség s az isteni szelid lemondás meglepőleg hiven tükröződnek.

Képről levén szó, megemlítem még, hogy a nevezett gyülekezet tisztelt lelkészénél e napokban nevezetes régiségeket volt szerencsém láthatni. Két olajfestmény, egyik *Luthert*, másik *nejét* félttestben, életnagyságban ábrázolja, s mint a rajtok tisztán olvasható felírás mutatja, eredetileg az élőkéről másoltattak. — Egyiknek felírása:

Dnae. Cat. Boore. e Viva. Facie. Delin: anno 1522.

A másiké:

Doc. Mar. Lutheri e Viva. Facie. Delin: anno 1522.

Az irás nyomtatványi öreg betűkkel van. A szerző neve hiányzik, de kik magukat műértőknek tartják, a híres *Cranach* művének hiszik. Érdekes volna tudományos nyomozás által eredetisége hitelességét kikeresni, s azután a képeket a muzeum számára megszerezni.

Farsangunk olly csendes volt, hogy csaknem úgy aludtuk keresztül. Három dalidót említheték. Az elsőre ez volt a jelentés:

„Tanz vigatolma

Melgy a jévé ho 7-ig noptján az * * * vendéglőn izletes muzikbanda és fein etelital keszremukodesevel tartoztatni fok. Kesztetem 8 ohr“

A másodikra való meghívás már magyarabb volt, mellyből ezen helyet különösen kiemelem „a tettes Uraságok jeles zenével, izletes ételek s italokkal ellátva megjelenni kéretnek.“ Ezen bálokban a nép alsóbb rendje igen jól mulatott. A harmadik és pedig fényes, Győr-Szent-Mártonban tartatott, Farkas Miska híres zenéje mellett. A vigadók száma a tavalinál kevesebb volt, azok is, kik ott voltak, nem tudják, Farkas Miskára panaszkodjanak-e

Színházi napló.

Péntek, febr. 26. *Ira Aldridge* föllépteül: „*Macbeth*“, szomorujáték 5 felv., írta *Shakespeare*. Ezt követé: „*A lakat*“, bohózat 1 felv.

Szombat, febr. 27. „*Hunyady László*“, opera 3 felv., zenéjét szerzette *Erkel Ferencs*.

Vasárnap, febr. 28. „*Csigány*“, népszimű 3 felv., írta *Szigligeti*.

Hétfőn, mart. 1. *Ira Aldridge* utolsó föllépteül: „*Lear király*“, szomorujáték 5 felv. *Shakespeare*től.

Kedd, mart. 2. „*Ördög Robert*“, opera 5 felv. *Meyerbeertől* volt kitűzve, de helyette közbejött akadályok miatt egy rövid *ballet és Szigeti „Szerelm és örökség“* című kis vigjátéka adatott.

Szerda, mart. 3. „*As örd g naplója*“, vaudeville 3 felv. írta *Arago és Vermonn*. francziából ford. *Egressy B.*

Csütörtök, mart. 4. *Szathmáry L-né* javára: „*Mama*“. Eredeti vigjáték 3 felvonásban, *Szigligetitől*. *Heller Vilma* kisasszony, 13 éves, a budapesti zenede növendéke, a jutalmazott iránti szíveségből, felvonások közt magyar népdalokat énekelt.

Szerkesztői mondanivaló.

1765. **Győrré L. S.** — Ismételnünk kell, hogy a nehézségek csakugyan fenforognak. Mihelyt szokon tustünk, a jutalomdíjt ön nevében tustént kihirdetjük. Többi között nem értjük, mikép írjon valaki zenét egy tánczra, mellyet nem ismer, soha sem látott. Továbbá, hogy a pályázat hitellel bírjon, nemcsak meg kell határozunk a pályadíjat, hanem meg is kell jelölnünk a megkért s vállalkozó bírákat, kiknek táncz- és zeneértő emberekből kell állaniok. Ezek mind olly dolgok, mellyeket a „log-ai egymásután“ s a rend megkíván. Mi azután örömet felvállaljuk a tárgy mellett nekünk szánt szerepet; még el is járjuk azt a tánczot, ha kell, egy a hogy.

1766. **Debrerzenbe. K. I.** — Sajnáltuk, hogy ön lelkes sorait más tudósítás már megelőzte.

1767. **M. Vasárhely vidékere. V. P.** — Igen méltányoljuk ön igazságos feljajdulását a papi özvegyek és árvák siralmas sorsa felett, s igaz, hogy — igen ritka eseteket kivéve — a prot. papok nincsenek azon helyzetben, hogy családjuk jövődjéről még életükben gondoskodhassanak: azonban e részben keveset segíthetünk e dolgon meddő panaszokkal. A segélyt itt is az idő haladtával mindig süröbben emelkedő humanisticus intézményektől, a biztosító és nyugdíjintézetektől, s míg ezek létrejöhetnének, az emberek jótékonyaságától, a felebaráti szeretet éltető melegétől kell várunk.

1768. **Csengerbe.** Ha mindenki nyilvánosan meg akarná köszönni lapunkban orvos s betegápolói ügyességét, buzgalmit: mire mennék akkor?

1769. **Beesbe O. B.** — Ama „mondanivaló“ nem önnek szólt. Különben ama „siremléknek“ jobb sorsot nem jósolhatunk. A rajz nem eléggé tiszta, hogy a fametsző boldogulhatna vele.

1770. **Szalontára R. G.** — Az építészeti tervek iránti ohajtását teljesen méltányoljuk, s a mennyiben hatalmunkban áll, iparkodni fogunk önök e részbeni vágyainak is elágot tenni. Fametszésünk tökélyesülése s változatossága körül, mint ön is elismeri, sem költséget, sem gondot nem kimélünk.

1771. **Macbeth.** A „Csallóközi utiképek“ míg 2-3 számot vesznek igénybe. Jókai „Balaton vidékét“ aprílnel kezdjük meg.

1772. **Egy rossz bandához.** Rosz bandához rosz vers — igazi bandabanda.

1773. **A vissza tért.** . . . Csupán a czimben három hiba van. Olvassuk-e tovább is?

1774. **Szelvész ordít.** . . . Talán azért ordít, mert fél, hogy sajtó alá kerül? Nincs mitől tartania.

1775. **Galambom halálára.** Miután szerző akoszamra sirta az égbekialtó könyeket, neki ront a halálnak s így szidalmazza:

„Te vad halál, kit minden fél,

Te fagyosnál fagyosabb tél,

Törött volna ki a lábaid,

Mikor galambomért jöttél.“

Ez még a legjobb benne; azért ki is nyomtatott.

vagy a vendéglősre, amarra azért, hogy *keveset húzott*, emerre meg azért, mert *sokat húzott*. — Társaséleti mozgalmainkból megemlíthető a múlt hóban tartott *népfelkelés*, zsványfogás végett, és még, hogy néha *összeülünk* egyet *pasquevitsezni* (illetőleg pagatot fogni).

Időjárásunk folytonosan hideg. A részvét nemzeti ügyeink iránt fagyponon alul áll, ugy szintén a szerelmi hővmérő 0, de csak házasságban. A vetések, kivált a repce, határunkban reményteljesek.

Még egy szerencsétlenségről is kell tudósítanom t. szerkesztő urat. E hó 23-án B. Tamásin épen délben, az új torony harangjai tűzvész kitörését hirdették. Mire a nép összejött, egy pajta lángban állt; de részint a közeli épületek hótakarójának, részint a helybeli lelkész ur erőlyes rendezkedésének, s a szomszéd községi urak segély-készségének köszönhető, hogy a feltámadt nagy szél daczára a nevezett pajtán kívül egyéb nem lett a tűz áldozata. Nem hallgathatom el itt, hogy a fentirt község fecskendője, midőn a tűzoltásra akarák vontatni, le- és befagyva volt, s csak forralt víz segélyével teheték használhatóvá. Tanácsoljuk a község elöljáróinak, hogy ezentul a *tűvész elött* (mitől Isten őrizzen) *legalább egy nappal* próbálják meg mindig fecskendőjüket, hogy a zavar elkerültessek.

Epen most, midőn e sorokat bevégezendő vagyok, kezdődik a holdfogyatkozás. Szép tiszta idő van, tehát lesz systematicus fogyatkozási műélvezet. A naptárirók rettentő példájára azonban megjegyzem, hogy a fogyatkozás ideje hibásan hirdettetett, mert órák szerint később kezdődött el a kitett határidőnél, s így vagy órák hibás, vagy a csillagászok számították rosszul, vagy a hold tévesztette el a kijelölt időpontot. (Lásd: Brassai ur mai cikkét. Szerk.) Lapokban is figyelmeztettünk egy mart. 15-én leendő napfogyatkozásra, ugy írják, hogy Pesten 15-ikén kezdődik, ebből egy különben művelt fiatal ember azt következtette, hogy nálunk csak 16-ikán fog látszani, mert Pest ide *egy napi* járóföld. — Én Istenem, én Istenem, égen is fogyatkozás, földön is fogyatkozás! — *Kolompos*.

1776. **Költői jutalom.** Ön verset írt, s atyja jól megüstökölte érte. „Suum cuique! azt mondja a római jog is. Éjti mulatság. (Keserves lyra.) Bizony keserves, mint a hájatlan kerék.

HETI NAPTÁR.

Ho. és hetinap	Katholik. és Protest. naptar	Gör.-orosz naptar	Nap-kelet		Izraelit. naptar	Hold-kelet		nyug.	nyug.
			kelet	nyug.		kelet	nyug.		
Mártius			Febr. (6)		R. Adar				
7	Vasár. C 3 Aquin T.	C 3 Fel.	23 E 3 Pol.	6 31	5 51	21 Jónás	1 43	9 17	
8	Hétfő Isten Ján. hv	Laj. Bea.	24 Philemon	6 30	5 52	22 Jonath	2 45	10 0	
9	Kedd Franciska öz.	Cy. és M.	25 Tarasius	6 28	5 54	23 Templ.	3 38	10 55	
10	Szerda 40 vértanu	Ad. Kaj.	26 Porphy	6 25	5 55	24 (szent.)	4 20	11 58	
11	Csütört Heraklius v.	Konstan	27 Prokopius	6 23	5 57	25	4 54	1 11	
12	Péntek Gergely pápa	Gergely	28 Vazul r.	6 21	5 59	26 Izaiás	5 17	2 26	
13	Szomb. Rozina szüz	Niceph.	1 Márt. E.	6 20	6 0	27 S. H.	5 39	3 42	

Holdnegyed: ● Ujhold 15-kén 1 óra 28 perczkor délután, nálunk is látható napfogyatkozással.

TARTALOM.

Fodor Jozéfa (arczkép). — Otthon, édes otthon. Dalmady Gy. — Egy hervadt virág története (folyt.) P. Szathmáry K. — Csallóközi utiképek (folyt. 3 képpel). — Leviathan gózhajó átmetszete (képpel). — Pótlék jegyzetek a mart. 15-i napfogyatkozáshoz. Brassai. — Régi magyar nyelvemlék. Kollár L. — A szerb tóvisról. Dr. Bélyeky Zs. — Pályázati eredmény. — Tárház: Kakas Márton a színházban. Irodalom és művészet. Közintézet, eyletek. Mi újság? Gyászhir. Vidéki hírek. Színházi napló. Szerk. mondanivaló. Heti naptár.

Ezentul

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

egymást kiegészítő testvér lapokra,

a következő feltételek alatt fogadtatik el az előzetes, u. m. Buda-Pesten házhoz hordva vagy vidékre postán küldve:

évnegyedre, azaz (aprilis—júniusra) **2 ft.**

háromfertyávévre, azaz (aprilis—decemberre) **6 ft.**

A január, február és mártius havi számok teljesen elfogytak. — A pénzeslevelek küldetését bérmentesítve kérjük.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (egyetem-utca 4. sz.)

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.